

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

2123166

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2011

Bc. Marcela Šebová

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

**PRODUKČNÉ SCHOPNOSTI SLOVENSKEHO
POĽNOHOSPODÁRSTVA NA ZABEZPEČENIE
POTRAVINOVEJ DOSTATOČNOSTI V SR**

Diplomová práca

Študijný program:	Ekonomika podniku
Študijný odbor:	6284800 Ekonomika a manažment podniku
Školiace pracovisko:	Katedra ekonomiky
Školiteľ:	Ing. Viktor Porhajaš, CSc.

Nitra 2011

Bc. Marcela Šebová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som zadanú diplomovú prácu na tému „, Produkčné schopnosti slovenského poľnohospodárstva na zabezpečenie potravinovej dostatočnosti v SR“ vypracovala samostatne, pod vedením vedúceho diplomovej práce a použila som len literatúru uvedenú v práci.

V Nitre 11. apríla 2011

Marcela Šebová

Pod'akovanie

Touto cestou chcem vyjadriť pod'akovanie vedúcemu mojej diplomovej práce Ing. Viktorovi Porhajašovi, CSc. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky poskytnuté pri vypracovaní záverečnej práce.

Abstrakt

Nevyhnutnou a najzákladnejšou úlohou poľnohospodárstva každej krajiny je zabezpečiť dostatok potravín pre výživu občanov krajiny, surovín pre priemysel a krmovín pre hospodárske zvieratá. Pojem potravinová dostupnosť vymedzuje stav, keď má každá osoba vždy fyzický a ekonomický prístup k zdravým a výživným potravinám a to v potrebnom množstve a kvalite pre zdravý a aktívny život. Na svete neexistuje krajina, ani s vysoko rozvinutým hospodárstvom, v ktorej by sa neprejavoval problém podvýživy. Potravinovú sebestačnosť môžu ovplyvňovať napríklad klimatické a poveternostné podmienky, ekologické faktory, sociálno-ekonomické a politické faktory. Tieto faktory ovplyvňujú následne trh, prístup k úverom, dostupné a udržateľné technológie a iné faktory, ktoré ohrozujú zásobovanie potravín. Cieľom diplomovej práce je analýza a zhodnotenie produkčnej schopnosti slovenského poľnohospodárstva pre zabezpečenie dostatočnosti potravín pre občanov Slovenskej republiky. V práci posudzujeme produkčné možnosti poľnohospodárstva SR, ktoré sú výrazne vyššie ako je skutočne využívaný produkčný potenciál slovenského poľnohospodárstva. Pri vypracovaní predkladanej práce sme využili metódy analýzy, syntézy, komparácie, metódy tabuliek a grafov. Hodnotíme obdobie rokov 2007 až 2009. V posledných rokoch bolo a ešte stále je poľnohospodárstvo na Slovensku aj všade vo svete podhodnotené, investície do poľnohospodárstva naďalej klesajú. Súčasné klimatické zmeny poľnohospodárstvo výrazne ovplyvňujú, ohrozujú výrobu poľnohospodárskych komodít a tým aj výrobu potravín. Je dôležité, aby sa pôda využívala efektívne s dôrazom na zaistenie ochrany prírodných zdrojov a zachovania kultúrnej krajiny. V súčasnosti je potrebné pri otvorenom trhu zabezpečiť zvýšenie konkurencieschopnosti domácich výrobcov. Znížená schopnosť domácich výrobcov konkurovať zahraničným dovozcom je zapríčinená nedostatočnými technologickými inováciami, nízkej integrácií výrobcov ako aj nedostatočným konkurenčným prostredím výrobných faktorov.

Kľúčové slová: poľnohospodárstvo, potravinová bezpečnosť, produkčná schopnosť, konkurencieschopnosť

Summary

Inevitable and the most essential role of agriculture of each country is to assure the sufficient amount of food for citizens' nutrition, raw materials for industry and fodder crops for farm animals. The notion, nutritive availability, determinates the state, when every person has always physical and economic access to healthy and nutritional food in the necessary amount and quality for healthy and active life. There is no country in the world, although it disposes of high developed economy, which does not have problems with malnutrition. Food self-sufficiency can be influenced for example by climatic and weather conditions, ecological factors, socio-economic and political factors. These factors consequently influence market, access to loan, available and sustainable technologies and other factors that threaten food-supply. The aim of the diploma work is the analysis and evaluation of productive ability of Slovak agriculture to ensure sufficient amount of food for citizens of the Slovak Republic. The objects of consideration in this work are the productive possibilities of Slovak agriculture, which are considerably higher than the actual potential in utilization of Slovak agriculture. Methods of analysis, synthesis, comparison, methods of tables and charts were used to develop this submitted work. The period of 2007 – 2009 is evaluated. The agriculture in the latest years in Slovakia and everywhere in the world was and still is undervalued and investments into agriculture continue to decrease. The present climatic changes significantly influence the agriculture, threaten the production of agricultural commodities and therefore the production of food. It is important to utilize the soil effectively with the emphasis to assure the protection of natural resources and preservation of cultural country. Today in the conditions of open market, there is a need to increase competitiveness of the domestic producers. Decreased ability of domestic producers to compete with foreign importers is caused by insufficient technological innovations, low integration of producers, as well as, deficient competitive environment of productive factors.

Key words: agriculture, food safety, productive ability, competitiveness

Obsah

Obsah	6
Zoznam skratiek a značiek.....	8
Úvod	10
1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky doma aj v zahraničí.....	12
1.1. Význam poľnohospodárstva v národnom hospodárstve.....	12
1.2. Postavenie potravinárskeho priemyslu v národnom hospodárstve.....	15
1.3. Poslanie Agrárnej politiky	17
1.4. Spotreba potravín, potravinová bezpečnosť.....	19
1.5. Potravinová bezpečnosť vo svete	24
2 Cieľ práce.....	29
3 Metodika práce.....	30
4 Vlastná práca	33
4.1. Poľnohospodárstvo SR za sledované obdobie.....	33
4.1.1. Výsledok hospodárenia za poľnohospodárstvo	33
4.1.2. Hrubá poľnohospodárska produkcia	34
4.1.3. Výmera poľnohospodárskej pôdy a štruktúra plodín na ornej pôde	35
4.1.4. Výmera ornej pôdy na obyvateľa v SR.....	36
4.2. Rastlinná výroba	38
4.2.1. Zberové plochy a hektárové úrady hlavných plodín RV	38
4.2.2. Produkcia hlavných plodín RV	40
4.3. Živočíšna výroba	43
4.3.1. Počet stavov hospodárskych zvierat v SR	43
4.3.2. Produkcia výrobkov ŽV v SR.....	44
4.4. Potravinová sebestačnosť	47
4.4.1. Úroveň spotreby potravín a porovnanie s ODP v SR	47
4.4.2. Jatočná výťažnosť	49
4.4.3. Potreba jadrových krmív pre ŽV na obyvateľa za rok v SR.....	49
4.4.4. Potreba základných komodít na zabezpečenie potravinovej dostatočnosti obyvateľstva SR	51
4.4.5. Miera sebestačnosti hlavných komodít v SR	52
4.4.6. Vývoj spotrebiteľských cien potravín.....	53

Záver	55
Návrh opatrení	58
Zoznam použitej literatúry	59

Zoznam skratiek a značiek

a pod.	a podobne
HD	hovädzí dobytok
HDP	hrubý domáci produkt
DPH	daň z pridanej hodnoty
ČR	Česká republika
EÚ	Európska únia
FAO	Food and Agriculture Organization (Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo)
ha	hektár
HPRV	hrubá poľnohospodárska rastlinná výroba
HPŽV	hrubá poľnohospodárska živočíšna výroba
jat. hm.	jatočná hmotnosť
kg	kilogram
kol.	kolektív
ks	kus
l	liter
mil.	milión
ODP	odporúčané dávky potravín
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development (Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj)
OSN	Organisation des Nations (Organizácia Spojených národov)
p.p.	poľnohospodárska pôda
RV	rastlinná výroba
SPP	Spoločná poľnohospodárska politika
SPPK	Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora
SR	Slovenská republika
ŠVPS SR	Štátna veterinárna a potravinová správa SR
ŠÚ ČR	Štatistický úrad Českej republiky
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
t	tona
tis.	tisíc

tzv.	takzvané
USD	americký dolár
ÚGKK SR	Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky
VH	výsledok hospodárenia
WHO	World Health Organization (Svetová zdravotnícka organizácia)
WTO	World Trade Organization (Svetová obchodná organizácia)
ŽV	živočíšna výroba
€	euro

Úvod

Za posledné roky sa iba málo podnikateľov na Slovensku rozhodlo podnikat' formou družstva, tí podnikatelia, ktorí sa rozhodli v poľnohospodárstve podnikat', si volia odlišnú formu podnikania ako napríklad obchodnú spoločnosť, alebo začnú hospodáriť ako samostatne hospodáriaci roľníci. Po minulé roky, ale aj v súčasnosti teda počet družstiev aj výmera, ktorú obhospodarujú klesá, pritom družstvá plnia dôležitú funkciu výrobcov, ktorí vyrábajú poľnohospodárske a potravinárske komodity.

Jedným najstarším a najtradičnejším výrobným odvetvím národného hospodárstva na Slovensku je poľnohospodárska výroba, ktorá má nezastupiteľné prvenstvo pri obhospodarovaní najväčšieho bohatstva, ktorým je poľnohospodárska pôda. Malo by sa s ňou zaobchádzať efektívne, pretože jej množstvo je obmedzené, teda ju nemožno rozširovať. Nevyhnutnou a najzákladnejšou úlohou poľnohospodárstva každej krajiny je zabezpečiť dostatok potravín pre výživu občanov krajiny, surovín pre priemysel a krmovín pre hospodárske zvieratá. V neposlednom rade poskytuje pre obyvateľov krajiny aj pracovné príležitosti. Táto dôležitá úloha je kľúčovým pilierom existencie ľudstva.

V súčasnom období je pojem potravinová bezpečnosť čoraz viac a viac skloňovaná na celom svete, pretože je nevyhnutné zabezpečiť pre všetkých obyvateľov sveta potrebné množstvo potravín. „Potravinová bezpečnosť“ je stav, kedy majú všetci ľudia kedykoľvek fyzický a ekonomický prístup k dostatočnej, bezpečnej a výživnej potrave, ktorá spĺňa ich výživové potreby a potravinové preferencie pre aktívny a zdravý život. Jednoducho povedané, každý jednotlivec by mal mať prístup k potravinám v takom množstve aké potrebuje.

Poľnohospodárska výroba sa v súčasnosti pri otvorenej ekonomike a pôsobením voľného európskeho potravinového trhu často spochybňuje. Podľa všetkého je to nepriaznivé, pretože funkčný produkčný potenciál každého domáceho poľnohospodárstva znižuje medzinárodné konflikty i nevyvážené stavy na svetových trhoch potravín a taktiež zmierňuje hrozby z následkov živelných katastrof.

Aj keď zamestnanosť v poľnohospodárstve medziročne klesá, má stále podstatný význam. V roku 2009 v poľnohospodárstve v oblasti pestovania plodín, v chove hospodárskych zvierat a v zmiešanom poľnohospodárstve pracovalo 65,3 tis. osôb, v porovnaní s rokom 2008 klesol ich počet o 7 tis. osôb, čo v relatívnom vyjadrení

predstavuje pokles o 9,7 %. Tento vysoký pokles vznikol dôsledkom ekonomickej krízy v roku 2008.

Významnou poľnohospodárskou produkciou na Slovensku je produkcia pšenice. Pšenica je najdôležitejšou chlebovou obilninou, taktiež je dôležitou krmovinou pre chov hospodárskych zvierat. Na Slovensku sa jej ročne vyprodukuje približne 1 537,9 tis. t, pričom sa jej ročne spotrebuje približne 1293,7 tis. Spotreba mäsa závisí od produkčných možností, od kúpyschopnosti obyvateľov ako aj od nových trendov v zdravej výžive.

Nasledujúci ekonomický rast Slovenska a rozvoj regiónov bude závisieť hlavne od dostupnosti potravín, vody, energetických zdrojov, surovín a procesov, ktoré zlepšujú životné prostredie.

1. PREHLAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA AJ V ZAHRANIČÍ

1.1. Význam poľnohospodárstva v národnom hospodárstve

Vychádzajúc zo spoločensko-historického vývoja ako aj strategických cieľov a úloh súčasnej agrárnej politiky Slovenska, plní poľnohospodárska výroba nasledovné funkcie:

- ◆ *výrobná funkcia* - zhodnotenie prírodno-klimatických podmienok, hlavne produkčnej účinnosti pôdy, efektívneho využívania výrobných zdrojov a existujúcej kapitálovej vybavenosti pre dosiahnutie potrebnej poľnohospodárskej produkcie a následne zisku
- ◆ *ekonomická funkcia* - príspevok odvetvia pri tvorbe HDP a tiež pri tvorbe zdrojov na akumuláciu, investície a spotrebu
- ◆ *národohospodárska funkcia* - príspevok z využívania poľnohospodárskej pôdy, ktorý je predpokladom k rozvoju iných hospodárskych odvetví
- ◆ *sociálna funkcia* - prínos odvetvia pri riešení celkovej zamestnanosti a využívaní disponibilných pracovných zdrojov, prínos pri demografickej reprodukcii obyvateľstva a jeho vplyv na procesy migrácie a mobility obyvateľstva
- ◆ *ekologická funkcia* - je daná takým využívaním p.p. a zabezpečením výroby, ktoré umožní udržanie reliéfu a charakteru krajiny, ochranu vodných zdrojov, ovzdušia i samotnej pôdy, chránených prírodných celkov a výtvorov, vzácnych biocenóz a pod.
- ◆ *kultúrna funkcia* - pomôcť zachovať historickú štruktúru osídlenia, stavebných pamiatok, sídelných spoločenstiev a pod., uvádza **PAŠKA, E., 2004.**

ROVNÝ, P. – NAGYOVÁ, E. (2007) konštatujú, že udržateľný rozvoj krajinného priestoru ovplyvňuje znateľným spôsobom poľnohospodárska výroba. Pretože zabezpečuje výrobu surovín a potrebných potravín na zabezpečenie výživy obyvateľstva, čiže formuje vidiecku krajinu a taktiež udržiava vidiecke sociálne štruktúry. Sú názoru, že ak je vo

vidieckom regióne prosperujúce poľnohospodárstvo, tak sa rozvíja aj úspešne región. Súčasne sa popritom riešia aj globálne environmentálne problémy, ktoré sa týkajú výroby potravín a surovín taktiež dôležitej ochrany prírody.

Stále viac a viac sa do pozornosti dostáva mimoprodukčný prínos poľnohospodárstva, poľnohospodárstvo prestáva byť hodnotené len ako zdroj obživy obyvateľov. Spomínaný mimoprodukčný prínos predstavuje predovšetkým prínos pre ochranu životného prostredia a taktiež jeho krajínovotvorná funkcia. Na tvorbu krajiny môže mať poľnohospodárstvo nielen pozitívny vplyv, ale aj negatívny. Význam tohto vplyvu je vymedzený zvoleným systémom hospodárenia, tvrdí **GREGA, L. (2000)**.

BECVÁŘOVÁ, V. (2004) uvádza, že hlavným argumentom pre zdôvodnenie ekonomickej podpory poľnohospodárskeho odvetvia sa stávajú predovšetkým vzájomné väzby poľnohospodárstva v jeho produkčnej i mimoprodukčnej úlohe. Oficiálnou témou jednaní medzinárodných svetových organizácií ako sú WTO, FAO, OECD je diskusia o vysokom podiele nepoľnohospodárskej časti spoločnosti v úlohe spotrebiteľov aj daňových poplatníkov na financovaní ďalšieho rozvoja poľnohospodárstva, ako aj miera angažovanosti jednotlivých štátov na národnej a medzinárodnej úrovni. Vo väčšej miere sa stávajú i predmetom sporov o stratégiách agrárnej politiky, s ktorou sú spojené nástroje redistribúcie značných finančných prostriedkov, ktoré plynú na podporu poľnohospodárskym podnikom.

Podľa **PAČUTU, V. a kol., 2001** základným a najdôležitejším odvetvím poľnohospodárstva je rastlinná výroba. Zaoberá sa pestovaním rastlín, s cieľom dosiahnuť ekonomicky výhodné, stále a primerané úrody v požadovanej kvalite. Rastlinnú výrobu sa zaoberá pestovaním poľných plodín na ornej pôde, pestovaním krmovín na ornej pôde, na lúkach a pasienkoch a pestovaním záhradných plodín, ako napríklad zelenina, ovocie, viniča hroznorodého, atď.

Najdôležitejšia a teda nezastupiteľná úloha rastlinnej výroby všade na svete je produkcia potravín a krmovín pre chov hospodárskych zvierat. Rastlinná výroba teda zabezpečuje:

- ◆ potraviny nevyhnutné pre ľudí

- ◆ krmivá nevyhnutné pre živočíšnu výrobu, a tým potravín nevyhnutných pre ľudí
- ◆ reprodukčný materiál, osivá a sadivá slúžiace k pravidelnej obnove RV
- ◆ organickú hmotu steliva, nevyhnutnú k výrobe organických hnojív
- ◆ ďalej zabezpečuje suroviny pre potravinársky, farmaceutický a textilný priemysel

Chov hospodárskych zvierat ostáva aj pri prebiehajúcej transformácií poľnohospodárstva na Slovensku v rámci poľnohospodárskych podnikov významným reprezentantom živočíšnej výroby. Jeho smerovanie je v tomto procese najdôležitejšie, ako kedykoľvek predtým. Živočíšna výroba:

- ◆ *produkuje* potraviny, priemyselné suroviny, zdroje pre krmivársky priemysel, zdroje pre úrodnosť pôdy
- ◆ *vytvára* možnosti podnikania, obchodovania, rozvoja podnikateľských aktivít
- ◆ *poskytuje* zdroje zamestnania, príjmov, životných existencií, hobby v športe, agroturistike, drobnochovateľstve a pod.
- ◆ *ovplyvňuje* vodstvo a atmosféru
- ◆ *prispieva* k symbióze širšieho životného prostredia s humanitným prístupom a etikou človeka, uvádza **MLYNEK. J., 2001.**

ĎURIČOVÁ, I. –CHRASTINOVÁ, Z. (2010) uvádzajú, že do poľnohospodárstva plynú každoročne veľké množstvá finančných prostriedkov vo forme podpôr. Preto bola ekonomika nášho poľnohospodárstva vstupom do Európskej únie značne ovplyvnená. Udržanie si prosperity poľnohospodárskych podnikov, taktiež zaistenie primeraných príjmov, spotreby poľnohospodárskych výrobkov prevažne z domácej produkcie, zaistenie dôstojných podmienok pre život, spoluúčasť na zachovaní a rozvoji vidieckeho prostredia, udržaní osídlenia a krajiny v kultúrnom stave, to všetko bolo cieľom podpôr.

Znižovaním vlastných nákladov, alebo ich udržiavaním pod úrovňou realizačných cien v produkcii poľnohospodárskych komodít spočíva efektívnosť poľnohospodárstva. Taktiež ekonomickú efektívnosť poľnohospodárstva ovplyvňujú odlišné prírodné podmienky. Prírodné podmienky do značnej miery podmieňujú rozdielnosť intenzity poľnohospodárskej výroby i ekonomické výsledky poľnohospodárskych podnikov poľnohospodárskych podnikov.

1.2. Postavenie potravinárskeho priemyslu v národnom hospodárstve

Zákon č. 152/1995 Z. z. v znení neskorších predpisov o potravinách definuje potraviny ako látky alebo výrobky, ktoré sú spracované, čiastočne spracované alebo nespracované a sú určené na ľudskú spotrebu alebo pri ktorých sa odôvodnene predpokladá, že budú použité ľuďmi vrátane nápojov, žuvačiek, všetkých látok vrátane pitnej vody, ktoré sú zámerne pridávané do potravín počas ich výroby, prípravy alebo úpravy, prídavných látok určených na predaj spotrebiteľom a potravín na osobitné výživové účely vrátane dietetických potravín na osobitné medicínske účely ustanovené osobitným predpisom.

Podľa **SKOŘEPA, L. a kol. (2009)** medzi najväčšie priemyselné odvetvie nielen v Českej republike, ale i v EÚ patrí sektor potravín. Jednou zo základných životných potrieb je pre človeka spotreba potravín. Dôsledkom tohto podlieha toto odvetvie menej ekonomickým cyklom než ostatné výrobné odvetvia. Jeho celková produkcia trvalo mierne rastie a prevyšuje spotrebu. Pre konečnú spotrebu je určená prevažná potravinárskej produkcii.

Ďalej uvádza, že produkty rastlinného alebo živočíšneho pôvodu sú potraviny. Sú vhodné k výžive človeka a obsahujú v rôznej miere výživové látky ako bielkoviny, tuky, sacharidy. Ich konzumácia je potrebná pre zachovanie životných funkcií. Dopyt po potravinách je pomerne málo pružný. Pôsobí naň veľké množstvo faktorov ako napríklad príjem spotrebiteľov, kvalita fungovania trhu, štruktúra trhu a intenzita medzinárodného obchodu. Výšku dopytu je tiež ovplyvnená faktormi ako sú zvyky, tradície, náboženstvo vzdelanie, prírodné podmienky, móda, marketingové aktivity firiem a pod.

Podľa **GOLIANA, J., 2001** je jedným z najdôležitejších odvetví národného hospodárstva každého členského štátu Európskej únie potravinársky priemysel. Len neprestajným vývinom spracovateľského potravinárskeho priemyslu je možné plniť vysoké požiadavky na kvalitu, výrobu, a zdravotnú bezpečnosť. Je potrebné, aby sa rozvoj zameral na efektívnejšie spracovanie surovín, na výrobu kvalitnejších výrobkov, rozširovanie sortimentu, ako aj na zdokonaľovanie technologických postupov. Zvyšovanie účinnosti výrobného procesu s neprestajným zvyšovaním záujmu na výživnú, hygienickú, zdravotnú a senzorickú stránku potravinárskej výroby bude vždy hlavným cieľom.

BELEŠOVÁ, S. – KRÍŽOVÁ, S. (2010) taktiež uvádzajú, že dôležitým odvetvím priemyselnej výroby, ako aj ekonomiky Slovenskej republiky, je potravinársky priemysel, keďže zaistuje výživu pre obyvateľstvo. Potravinársky priemysel je závislý od poľnohospodárskej suroviny, čiže nadväzuje na poľnohospodársku výrobu. Poľnohospodárske výrobky priamo spracúva približne polovica potravinárskych výrobných odborov. Z týchto poľnohospodárskych komodít sa vyrábajú potraviny dennej spotreby, ktoré sa potom ponúkajú spotrebiteľom v rôznych formách sortimentu. Potravinársky priemysel v hospodárstve Slovenskej republiky nefunguje samostatne, okrem toho, že poskytuje potraviny, poskytuje tiež suroviny pre iné priemyselné odvetvia ako napríklad pre kozmetický priemysel, farmaceutický priemysel, výroba krmív apod.

V súčasnosti zahraničný obchod Slovenskej republiky s poľnohospodárskymi výrobkami ovplyvňujú tieto faktory:

- ◆ neustále prebiehajúce reformy SPP s cieľom eliminovať nadprodukciiu v Európskej únii
- ◆ stále sa zvyšujúci dovoz spracovaných potravinárskych produktov s vyššou pridanou hodnotou
- ◆ nižšie dane z pridanej hodnoty na potraviny v susedných krajinách
- ◆ slabé využívanie spracovateľských kapacít, jestvujúce problémy medzi dodávateľsko-odberateľských vzťahoch na tuzemskom trhu
- ◆ náš vstup do Európskej menovej únie, a následne vznik svetovej hospodárskej krízy v roku 2008

Slovenský potravinársky priemysel síce narába s vyhovujúcim množstvom výrobných kapacít, ale nevyužíva ich dostatočne. Už pri 70 %-nom využívaní výrobných kapacít sa stretávame so značnými rezervami rozšírenia výroby výrobkov. Pre slovenských výrobcov potravín by bol zvýšený záujem konzumentov o ich slovenské potravinárske výrobky veľkou motiváciou. Preto je nutné zvyšovať dôraz pre osvetu a propagáciu nutrične vyvážených potravín pre spotrebiteľa.

1.3. Poslanie Agrárnej politiky

PODOLÁK, A. - STEHLO, P. (2001) uvádzajú, že spoluúčasť na realizácii hospodársko-politického a spoločensko-politického rozvoja je základnou úlohou všeobecnej agrárnej politiky. Agrárny sektor chápeme ako súčasť ekonomického systému a agrárnu politiku ako súčasť politického systému. Preto agrárna politika predstavuje mnohostranné prepojenie s inými oblasťami hospodárskej politiky. Rámec agrárneho sektoru presahujú výsledky, dopady a opatrenia a znamenajú súvislosti s ostatnými odvetviami národného hospodárstva. V Spoločnej agrárnej politike sa sledujú väzby:

- ◆ *sloboda*, ako priestor pre formálny a materiálny rozvoj jedinca, rozvoja domácnosti, podnikov, presadzovanie záujmov zväzov a odborov
- ◆ *spravodlivosť*, vo vzťahu k požiadavkám k výkonu a k odmene, princíp rovnosti šance, princíp spravodlivosti
- ◆ *istota*, s riešením rizika agrárnej produkcie, obchodu, prekonávanie kríz a konfliktov
- ◆ *blahobyť*, s uspokojovaním potrieb jedinca, podnikov, rezortu, spoločnosti, primeraná životná úroveň, primeraný rozsahu produkcie, pracovné a životné prostredie

Už vo vývoji SPP (Spoločná poľnohospodárska politika) si začali členské štáty uvedomovať strategickú dôležitosť sektoru poľnohospodárstva, a to najmä v otázke potravinovej bezpečnosti. Spoločná poľnohospodárska politika mala tieto ciele:

- ◆ zvýšenie výroby tak ako aj produktivity
- ◆ stabilizovanie trhov
- ◆ zaistenie bezpečného zásobovania s potravinami
- ◆ ochránenie farmárov pred fluktuáciou na svetových trhoch

Rada v roku 1967 vypracovala tzv. *Mansholtov plán*. Podstatou tohto reformného plánu bolo zastavenie rastu spoločných cien, ich čiastočné nahradenie priamymi dotáciami, zavedenie rozsiahlych programov pomoci, sociálne opatrenia pre zamestnancov v poľnohospodárstve, nástroje na individuálnu pomoc poľnohospodárom. Na základe týchto reformných opatrení poľnohospodári mali možnosť získať podporu na modernizáciu a zväčšenie svojich fariem na základe predloženia rozvojových plánov, uvádza **HARAKALOVÁ, E. (2009)**.

Ako uvádza **ZOBORSKÝ, I. M., 2006**, hospodárne využívanie potenciálu poľnohospodárskej pôdy, taktiež disponibilných výrobných zdrojov, ľudských faktorov na výrobu potravín a nepotravinárskych surovín je dlhodobým a stálym cieľom agrárnej politiky Slovenska. Treba pritom plne rešpektovať ekologické požiadavky a potreby na ochranu krajiny. Agrárna a výživová politika považuje za prvotný cieľ riešenie výživovej dostatočnosti obyvateľstva a potravinovej istoty štátu. V našich podmienkach predstavovala *potravinová istota* štátu objem výroby minimálne na úrovni 90 % predpokladanej reálnej spotreby základných komodít tuzemskej poľnohospodárskej výroby. Týka sa to najmä potravín dennej spotreby ako sú konzumné mlieko, výsekové mäso, chlieb a pečivo. Potravinová istota súvisí s ekonomickou a obchodnou pozíciou krajiny, ak je nepriaznivejšia zahraničná bilancia krajiny, tým viac sa usiluje o vyšší stupeň potravinovej bezpečnosti. Medzi prostriedky potravinovej istoty patria:

- ◆ dostupnosť ponuky potravín
- ◆ dostupnosť potravín pre spotrebiteľa
- ◆ sebestačnosť vo výrobe potravín
- ◆ výživová primeranosť

Taktiež uvádza, že i napriek tomu, že vo svete je schopnosť vyprodukovať za rok také množstvo potravín, ktoré vyživí až 12 mld. ľudí, aj tak trpí nedostatkom potravín každý ôsmy obyvateľ tejto planéty. Najväčším producentom potravín na svete je Európska únia, na jej území pôsobí viac než 26 tis. potravinárskych podnikov zamestnávajúcich takmer 2,7 mil. zamestnancov. Potravinársky priemysel zabezpečuje prevzatie, skladovanie a spracovanie poľnohospodárskych produktov. Ďalej vyrába potravinárske výrobky a zásobuje obyvateľov nevyhnutnými potravinami.

1.4. Spotreba potravín, potravinová bezpečnosť

Podľa **KRÍŽOVEJ, S., 2007**, rozoznávame pri potravinovej rovnováhe tri úrovne spotreby. Prvou úrovňou sa rozumie nedostatočná spotreba až podspotreba potravín, ktorá je charakteristická pre krajiny s vysokou nezamestnanosťou a nízkou kúpyschopnosťou. Ide o mnohé rozvojové krajiny. Vyššia úroveň zamestnanosti, a ak výdavky na spotrebu sú vyššie ako výdavky na potraviny je príznačná pre druhú úroveň spotreby. V tejto úrovni sa objavuje aj efekt kvality a dosahuje sa i vznik prahu úspor. V tretej najvyššej úrovni spotreby potravín je plná zamestnanosť a úspory umožňujú investície a celkovú ekonomickú rovnováhu. Len menšiu časť cien potravín predstavujú poľnohospodárske ceny a ani ich rastom nedochádza k inflácii. Je typická pre vyspelé krajiny. K vyspelým krajinám sa radí aj Slovenská republika. Potravinovú spotrebu možno vyjadriť:

- ◆ energetickou hodnotou spotrebovaných potravín na 1 obyvateľa a 1 deň
- ◆ množstvom jednotlivých spotrebovaných hlavných potravín na 1 obyvateľa za rok

Od roku 2004 má spotreba obilnín v hodnote zrna i v hodnote múky klesajúci trend. Spotreba cestovín a trvanlivého pečiva mala od roku 2006 zvyšovať. Pred znížením produkcie obilnín varuje Európska poľnohospodárska organizácia COPA a COGECA, pretože v predchádzajúcich dvoch rokoch sa ceny obilnín znížili o 45 %, zatiaľ čo sa výrobné náklady zvýšili o 63 % v rokoch 2004 až 2009. Európska poľnohospodárska organizácia upozorňuje, že ak v roku 2010 až 2011 poklesne pri terajších nízkych počiatkových zásobách produkcia obilnín, v roku 2011 by to mohlo viesť k prudkému nárastu cien obilnín a krmív. Pre chovateľov dobytka v Európskej únii by to malo nepriaznivé následky, uvádzajú **JAMBOROVÁ, M. – MASÁR, I. (2010)**.

Až pre 29 skupín obyvateľstva sú stanovené výživové odporúčané dávky potravín. Cieľom odporúčaných dávok potravín je poukázať na žiaduci smer vo vývoji spotreby potravín, cieľom ODP je aj stanovenie štruktúry spotreby potravín a naznačovanie úrovne tejto spotreby, uvádza **PACHINGEROVÁ, (2000)** podľa **ŠTÍTKOVEJ, (1998)**.

Podobný názor vyjadruje aj **BALÁŽ, (1992)**, ktorý taktiež uvádza, že stanovené odporúčané dávky potravín nemajú byť prísny dodržiavaným ohraničením úrovne

spotreby. Odporúčané dávky potravín majú za cieľ predovšetkým poukázať na potrebný trend vývoja spotreby jednotlivých druhov potravín. Preto nie sú odporúčané dávky uvádzané ako normatívy spotreby, odporúčané dávky sa každých desať rokov pravidelne preskúmajú.

Počas rokov transformácie, ako konštatujú **KUZMA, F. - HAVRILA, A (2002)**, následkom zvýšenia reálnych maloobchodných cien potravín sa ich spotreba výrazne znížila. Dôsledkom bol znížený dopyt po tovaroch potravinárskej produkcie a následne sa znížila aj potravinárska produkcia.

Potravinová bezpečnosť je postavená na troch pilieroch:

- ◆ 1. pilier: *dostupnosť potravín* – ide o dostatočné množstvo dostupných potravín
- ◆ 2. pilier: *prístup k potravinám* - mať dostatočné finančné prostriedky na získanie vhodných potravín pre výživnú stravu
- ◆ 3. pilier: *využitie potravín* – definovaný výživovou kvalitou potravín ako aj bezpečnosťou potravín

Potravinová bezpečnosť je jednak prostriedkom ochrany voči rizikám, jednak úzko súvisí s celkovou ekonomickou a obchodnou pozíciou krajiny. Spravidla čím je zahraničná bilancia krajiny nepriaznivejšia, o to vyšší stupeň potravinovej bezpečnosti sa usiluje. Definícií potravinovej bezpečnosti je veľa a nie sú jednoznačné. Od 70. rokov začala stúpať produktivita a viac sa zdôrazňovala výživná hodnota potravín, uvádzajú **BREDAHL, E.M - HOLLERAN, E.N - NORTHEN, R. J., 1999**.

Svetová zdravotnícka organizácia (**WHO** - World Health Organisation) definuje *potravinovú dostupnosť* ako stav, keď má každá osoba vždy fyzický a ekonomický prístup k zdravým a výživným potravinám a to v potrebnom množstve pre zdravý a aktívny život.

Dostupnosť potravín je komplexným problémom trvalo udržateľného rozvoja, životného prostredia a obchodu. Na úrovni potravinovej dostatočnosti sa riešia problémy:

- ◆ v niektorých krajinách je prebytok potravín, v iných krajinách sveta ľudia trpia hladom, problém distribúcie
- ◆ súčasná produkcia nemôže splniť budúce potreby potravín

- ◆ prvoradou bezpečnosťou je produkcia vlastných potravín z hľadiska každej krajiny, ale nie je potrebná v dôsledku globálneho obchodu
- ◆ či môže globalizácia viesť k pretrvávaniu nedostatku potravín a chudoby vo vidieckych komunitách, alebo nemôže

Zabezpečenie potravinovej bezpečnosti nášho obyvateľstva žiadanými produktmi rastlinného pôvodu, splnenie potreby spracovateľov a výživa hospodárskych zvierat pri dodržaní zásad systematického kolobehu živín v prírode je základnou úlohou rastlinnej výroby. Rastlinná výroba je závislá od prírodných a klimatických podmienok. Základným produkčným faktorom poľnohospodárstva je najmä pôda, má biologický charakter, uvádza **PAŠKA, Ľ., 2004.**

Ako uvádza **HAVRILA, (1994)** potravinová bezpečnosť štátu v podmienkach trhovej ekonomiky závisí od zúčastnených subjektov, všetkých domácich aj zahraničných výrobcov, spotrebiteľov, ako aj potravinárskeho priemyslu a obchodu. Autor taktiež uvádza, že potravinová bezpečnosť závisí aj od miery sebestačnosti, s čím súvisia aj výrobné a cenové podmienky na trhu. Môžeme povedať, že sa miera sebestačnosti (miera potravinovej bezpečnosti) odvíja od očakávaného spotrebného dopytu ako aj od vývoja agropotravinového trhu.

Základným determinantom, ktorý ovplyvňuje spotrebu v domácnostiach je príjem. Domácnosti, ktoré majú vyšší dôchodok spotrebujú viac, ako domácnosti, ktorých dôchodok je nižší. Ďalej uvádza, že rodiny, s nižšími príjmami vydajú na stravu väčšiu časť svojho príjmu, ako rodiny s vyššími príjmami, uvádza **ÁRENDÁŠ, M. (2006).**

GRZNÁR, M. a kol. (2004) uvádzajú, že dopyt po potravinách sa formuje na úrovni jednotlivých domácností. Dopyt spotrebiteľa po určitom produkte závisí od veľa faktorov. Patria k nim predovšetkým dôchodok spotrebiteľov, ceny daných tovarov, ceny ich substitútov a štruktúra potrieb domácnosti. Príjem, vek, stravovacie zvyklosti, ceny potravín, vzdelanie a iné faktory podmieňujú veľkosť spotreby potravín jednotlivcov. K základným faktorom dopytu po potravinách je možné zaradiť:

- ◆ príjem spotrebiteľa
- ◆ ceny potravinových produktov

- ◆ preferencie spotrebiteľa
- ◆ miestne, národné spotrebiteľské tradície
- ◆ očakávanie spotrebiteľov do budúcnosti
- ◆ reklamu a inzerciu

Ako uvádza **MRÁZOVÁ, M. (1995)** je kvalita a úroveň výživy závislá od výroby potravín a od ich štruktúry. Úroveň a kvalita výživy je závislá ako uvádza aj od peňažných príjmov obyvateľstva, od cenových relácií a taktiež od štruktúry ponuky na vnútornom trhu. Na kvalitu výživy pôsobia aj subjektívne faktory ako sú spotrebné zvyklosti obyvateľstva, ako aj slabá znalosť zásad správnej výživy.

Uspokojovanie potrieb zdravej výživy všetkých obyvateľov umožňuje na Slovensku potravinový trh, ktorý v poslednom desaťročí sa vyznačuje nasýtenosťou ponuky na trhu. Ten, kto má disponibilné finančné prostriedky vytvára dopyt. Úplné uspokojovanie dopytu po potravinách, ale nedovoľuje kúpna sila mnohých domácností. Dopyt po potravinách a iných statkoch formujú faktory ako dôchodky a ceny. Ekonomickú dostupnosť zaručujú oba tieto faktory.

Na Slovensku sa v poslednom období rozšírila sféra chudoby, ktorá vyvoláva podvýživu u časti obyvateľstva. Na svete neexistuje krajina, ani s vysoko rozvinutým hospodárstvom, v ktorej by sa neprejavoval problém podvýživy. U nás je venovaná veľká pozornosť otázkam výživy a potravinového trhu ako zo strany výrobnjej sféry, vlády, tak aj zo strany intelektuálnej fronty. V slovenských domácnostiach výživa a celková spotreba potravín zdravotnému životnému štýlu ešte nezodpovedá, tvrdí **KUBICOVÁ, E. (2010)**.

ZENTKOVÁ, I. - HOŠKOVÁ, E. (2010) poukazujú, že za jednu z najdôležitejších priorít Ministerstvo pôdohospodárstva SR považuje ochranu zdravia ľudí a spotrebiteľských práv, kontrolu potravinového reťazca a zvyšovanie konkurencieschopnosti potravinárskeho priemyslu SR. Ďalej uvádzajú, že podľa článku 33 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva sa ustanovuje, že zabezpečenie dostupnosti potravín a prísun potravín spotrebiteľom za rozumné ceny je tiež cieľom spoločnej poľnohospodárskej politiky. Slovenská republika pre svoju potravinovú bezpečnosť potrebuje dosiahnuť minimálnu produkciu kompetitívnych komodít mierneho pásma na hranici, je to zdôrazňované od roku 1990. Potravinová bezpečnosť štátu sa systematicky

dlhodobo znižuje, ak sa za základ výpočtu zoberú celkové tržby poľnohospodárov, ktoré sa upravujú o záporné saldo obchodnej bilancie s agropotravinárskymi zastupiteľnými komoditami.

S pojmom „potravinová sebestačnosť“ dlhé roky operoval rezort pôdohospodárstva. Je nutné poznamenať, že len za veľmi vysokú cenu si malé krajiny môžu zabezpečiť potravinovú sebestačnosť, pretože skladovanie potravinárskych produktov je náročné a časovo veľmi obmedzené. Porovnanie najdôležitejších výrobkov poľnohospodárskej prvovýroby a ich spracovania poukazuje či sú potrebné zmeny poľnohospodárskeho trhu. Slovenská republika mala v oblasti obilnín a vo výrobe mlieka zahraničnú bilanciu kladnú. Slovensko je schopné dodávať na trh veľmi kvalitné výrobky, problémová sa ukazuje výroba živočíšna.

Podľa informácií ústredného riaditeľa Štátnej veterinárnej a potravinovej správy (ŠVPS) SR Jozefa Bíreša potravinová sebestačnosť Slovenska dosahuje iba 47 %. Ďalej uvádza, že na základe tohto ukazovateľa nás predstihli aj také krajiny, ako napríklad Malta. V prípade krmív má domáci pôvod dokonca iba necelých 25 %, čo poukazuje nielen na stúpajúce globalizačné tlaky, ale aj zložitosť vývoja dodávateľsko-odberateľských vzťahov. Zároveň informoval, že sa pripravujú novely zákonov o veterinárnej starostlivosti a o potravinách, ktorých návrhy by sa už čoskoro mali dostať do medzirezortného pripomienkového konania. Predseda Únie potravinárov Slovenska a podpredseda SPPK Dušan Janíček konštatoval, že bude našou snahou prispievať k zlepšovaniu podnikateľského prostredia a trhových pozícií na Slovensku podnikajúcich producentov potravín. Tiež si ale uvedomuje, že pôsobením globalizačných tlakov to nebude ľahké.¹

¹ Potravinová sebestačnosť Slovenska podľa veterinárov už dosahuje iba 47 %. [online Agroserver] [cit.2011-04-01] Dostupné na internete: <<http://www.agroserver.sk/news/potravinova-sebestacnost-slovenska-podla-veterinarov-uz-dosahuje-iba-47-percent/>> ISSN 1338-399X

1.5. Potravinová bezpečnosť vo svete

BONTI-ANKOMAH, S. (2001), vraví, že bezpečnosť potravín každej krajiny je definovaná ako prístup všetkých domácností danej krajiny k primeraným, bezpečným a výživným potravinám pre zdravý a produktívny život. Môžeme teda povedať, že zabezpečenie potravín sa skladá z dvoch zložiek:

- ◆ Schopnosť každej krajiny byť sebestačná vo výrobe potravín prostredníctvom vlastnej produkcie
- ◆ Zabezpečenie dostupnosti na trhy a teda možnosť nákupu potravín pre obyvateľov

Potravinovú sebestačnosť môžu ovplyvňovať napríklad klimatické a poveternostné podmienky, ekologické faktory, sociálno-ekonomické a politické faktory. Tieto faktory ovplyvňujú následne trh, prístup k úverom, dostupné a udržateľné technológie, obchodné podmienky, cenovú politiku a iné faktory, ktoré ohrozujú zásobovanie potravín. Sociálno-ekonomické podmienky hrajú dôležitú úlohu v zabezpečení potravín. V Juhoafrickej republike je prístup k potravinám pre domácnosti závislý na dodávkach potravín, na stabilnom dopyte alebo na kúpnej sile. Odhaduje sa, že 39 % ľudí z Juhoafrickej republiky trpí nedostatkom potravín. Navyše 22 % všetkých detí mladších ako deväť rokov trpia chronickou podvýživou. To má negatívne dôsledky pre vývoj detí. Najvyšší nedostatok potravín je u afrického obyvateľstva a vo vidieckych domácnostiach. S rastúcou nezamestnanosťou v Južnej Afrike klesajú priemerné reálne príjmy domácností, klesajú výdavky na potraviny. Juhoafrická republika má základný systém sociálneho zabezpečenia, ktorý zahŕňa sociálnu pomoc vo forme grantov a sociálne poistenie. Sociálna pomoc vo forme grantov je k dispozícii pre všetkých rezidentných občanov. Pre vojnových veteránov, zdravotne postihnutých osôb sú granty poskytované najčastejšie. K dispozícii je aj nemocenské poistenie pracovníkov, ktoré je sponzorované vládou

V roku 2006 začali svetové ceny potravín prudko rásť, až to vyvrcholilo infláciou cien, čím sa ohrozila medzinárodná potravinová bezpečnosť. Aj keď boli najviac postihnuté krajiny Afriky, problém dosahoval celosvetové rozmery. Vyžadovalo si to zásahy medzinárodných organizácií a v rámci nich pôsobiacich inštitúcií. Ťažkosti, ktoré vznikli v súvislosti s vysokými nákladmi na nákup a distribúciu potravín, musel riešiť svetový potravinový program pôsobiaci ako špecializovaná agentúra OSN.

Ceny jednotlivých komodít rástli individuálne. Ceny obilnín, olejní, mlieka a iných základných potravinových komodít prevyšovali ceny tropických komodít ako napríklad káva, kakao, bavlna, kaučuk. Z toho vyplýva, že aj keď rozvojové krajiny, ktoré sú závislé od vývozu, dosiahli síce vyššie príjmy z vývozu, ale na druhej strane mali vysoké náklady na potravinové komodity, ktoré musia dovážať. Preto v daných krajinách vznikli vážne problémy v platobných bilanciách.

Ceny väčšiny potravinových komodít sa v roku 2008 od cenového vrcholu výrazne znížili. Až o 50 % klesla svetová cena pšenice, ceny ďalších základných potravín sa znížili následne. Ceny sú však ešte stále vyššie než v roku 2007, najviac negatívne zasiahli práve Afriku.

V roku 2009 v porovnaní s rokom 2008 klesla cena pšenice až o 31 %, podľa analýzy z konca roku 2009 svetovej banky o vývoji na medzinárodných komoditných trhoch. V roku 2008 nominálna cena pšenice, keď kulminovala vo februári a v marci na úrovni 425 a 439,7 USD/ton v uvedenom poradí, dosiahla najvyššiu úroveň. V tom istom roku dosiahla cena pšenice v priemere 326 USD/ton a v roku 2009 sa jej cena znížila na 223 USD/ton. Pokles ceny pšenice pokračoval aj v roku 2010, kedy cena pšenice v júni dosiahla 158 USD/ton, tento pokles bol v dôsledku medzinárodnej recesie a zlepšujúcim sa podmienkam v krajinách, ktoré produkujú pšenicu. Cena pšenice v roku 2010 bola najnižšia od augusta roku 2005, uvádza **OBADI Saleh Mothana (2010)**.

Z informácií ŠÚ ČR za rok 2009 vyplýva, že Česká republika je vo výrobe cukru a mlieka sebestačná. V produkcii bravčového mäsa, ovocia, zeleniny je naopak podľa niektorých názorov príliš malá a mala by sa zvýšiť. V roku 2008 bez ohľadu na import a export skonzumovali Česi približne také množstvo cukru ako sa v Českej republike vyprodukovalo. V komodite mlieka je situácia podobná. Česká republika je z viac ako 90 % sebestačná v produkcii pšeničnej a žitnej múky. Sebestačnosť u masla je 87 %, u zemiakov a hydiny 77 %, u bravčového mäsa 64 % a u zeleniny 31 %. Pravdaže potravinová sebestačnosť je značnou mierou daná klimatickými podmienkami v krajine. Najhoršia situácia je u bravčového mäsa, ktorého aktuálna miera sebestačnosti je o 5-7 % nižšia a ďalej klesá, podľa údajov ŠÚ ČR. Ďalším problémom je aj nízka sebestačnosť

komodít ovocia a zeleniny, v Českej republike sú vhodné podmienky pre ich pestovanie a malo by sa ich vyrábať oveľa viac, podotkol Ján Veleba, riaditeľ Agrárnej komory.²

Ako uviedlo OECD, odhaduje sa, že doterajší globálny dopyt po potravinách sa do roku 2050 zdvojnásobí. Prírodné zdroje pre poľnohospodárstvo a rybné hospodárstvo, ako napríklad pôda a voda budú pod narastajúcim tlakom urbanizácie a industrializácie. Na životné prostredie má poľnohospodárstvo a rybolov významný vplyv. Na poľnohospodárstvo a produkciu potravín bude mať tiež veľký vplyv zmena klímy.

Pre tvorcov politiky je výzvou uspokojovať stále rastúci dopyt po potravinách a zdroje a zároveň minimalizovať environmentálny a sociálny tlak. „Zelený rast“ je názov pre podporu hospodárskeho rastu a zároveň zníženia znečistenia a emisií skleníkových plynov, minimalizácia odpadu a neefektívneho využívania prírodných zdrojov a pre zachovanie biodiverzity. Ekologickejšie a účinnejšie potravinové reťazce môžu významne prispieť k udržateľnému rastu a potravinovej bezpečnosti, a môžu prispieť k menšiemu tlaku na vodné a pôdne zdroje.

- ◆ v priemere okolo 40 % vodných a pôdných zdrojov využíva poľnohospodárstvo v krajinách OECD
- ◆ podľa OECD až 47 % svetovej populácie, najmä v rozvojových krajinách budú pod silným nedostatkom vody do roku 2050
- ◆ ak by globálne priemerné teploty narástli o 3 až 5 °C, viedlo by to k poklesu výnosov kukurice a pšenice, ďalej k vysokým výrobným stratám ošipovaných a hovädzieho dobytku, narástla by úmrtnosť hospodárskych zvierat dôsledku vyššieho tepelného šoku.³

Keď v rokoch 2007 a 2008 cenový šok na trhu s potravinami viedol niektoré štáty k tomu, že začali hovoriť o nevyhnutnosti previesť časť zdrojov na dotovanie potravín. Cieľom bolo autonómny rozvoj a tým aj eliminácia budúcich kríz. Potreba zabezpečiť potravu pre 9 miliárd ľudí vo svete v roku 2050, hovorí o maximálne efektívnom poľnohospodárstve. Svetová populácia do roku 2050 vzrastie o jednu tretinu a dopyt po poľnohospodárskej produkcii sa zvýši o 70 percent, dopyt po mäse až o dvojnásobok. Nie

² Česko je soběstačné v cukru a mléku, ne v masu a ovoci. 2011.[online elektronický časopis] [cit.2011-02-22] Dostupné na internete: <<http://www.agris.cz/detail.php?id=170353&iSub=518>>

³ Green growth for food, agriculture and fisheries. OECD [online] [cit.2011-03-22]Dostupné na internete: <www.oecd.org/agriculture/greengrowth>

je možné veľké rozširovanie nových plôch, aj keď existujú určité možnosti rozšírenia poľnohospodárskej plochy, ale nie príliš výrazné. Taktiež zostáva stálym problémom zmeny klímy.

Aby sa zabránilo ďalšiemu zvyšovaniu cien, štáty sú povinné konať v dvoch smeroch. A to investovať do výrobných kapacít poľnohospodárstva a optimalizovať výkonnosť trhov s potravinami. Iba 5 % zo svojich príjmov investovala v roku 2005 väčšina rozvojových krajín do poľnohospodárstva. Od roku 1980 do roku 2006 sa podiel západnej pomoci do poľnohospodárstva znížil približne o tri štvrtiny. V rokoch okolo 1960 počas "zelenej revolúcie" sa úrody hlavných plodín zvyšovali o 3-6 percent ročne. V súčasnosti je ročný nárast úrod iba 1-2 %-ný, v chudobných štátoch nemenný. Nárast cien potravín v rokoch 2007 a 2008 vyvolal, že Svetová banka a mnohé bohaté štáty zdvojnásobili investície do rozvoja poľnohospodárstva v chudobných krajinách. Rozvojové štáty prestali vnímať agrosektor ako pomocné odvetvie. Niektoré z novopridelených finančných prostriedkov smerujú do podpory chudobných farmárov, čo je úplne oprávnené. Tieto finančné prostriedky môžu byť rentabilné len v dlhodobom období a taktiež pri zväčšení prístupu poľnohospodárov na trh.

Najväčšou prekážkou pre rozvoj vidieckych oblastí je zle fungujúci trh. Pokiaľ ide o boj s chudobou, 3/4 z najchudobnejších ľudí na svete žije vo vidieckych oblastiach. Potravinová sebestačnosť sa stala cieľom hospodárskej politiky v mnohých štátoch. V súčasnosti prevláda nedôvera k trhu a zahraničnému obchodu. Prostredníctvom dotácií na kapitálové investície vlády zvyšujú svoju účasť v poľnohospodárstve. Za týchto okolností môže ľahko sebestačnosť prerásť v protekcionizmus, to nezodpovedá ničím záujmom, hovorí **GERMAN, M. (2009)**

Neistota z dostupnosti potravín môže tiež vyústiť aj do závažných, sociálnych a psychologických dôsledkov. Pre pochopenie závažnosti z nedostatku potravín a tým hladu a podvýživy, treba zväžiť aj pokračujúci rýchly rast svetovej populácie. Pokiaľ ide o chudobu, Svetová banka odhaduje, že takmer 1,2 miliardy ľudí žije za menej ako jeden dolár denne, čo je medzinárodne uznávaný štandard pre meranie chudoby. Ďalšie 2,8 miliardy žije za menej než dva doláre na deň. Počet podvyživených ľudí neustále rastie vo väčšine rozvojových regiónov. Celosvetový záväzok na zlepšenie globálneho nedostatku potravín bol riešený v roku 1996 na Svetovom potravinovom summite, kde sa 186 krajín zaviazalo znížiť počet hladujúcich. Aj napriek celosvetovému záväzku pre zlepšenie situácie z nedostatku potravín, počet osôb trpiacich hladom je naďalej vysoký. Aj napriek

pomalému pokroku, niektoré inovačné programy boli vykonané na celom svete v boji proti nedostatku potravín a podvýžive. K inovačným programom patria napríklad spoločnosťou podporované poľnohospodárske programy, udržateľné poľnohospodárske programy, poskytovať úvery chudobným domácnostiam. Potravinová dostupnosť je vážnym medzinárodným problémom, v rozvojových krajinách sveta je tento problém dlhotrvajúci, uvádza **KEELING-BUHI, L. (2009)**.

CHAN, S.F. (2009) popisuje krízovú situáciu v Hong Kongu a uvádza, že miestne úrady vypracovali plán riadenia krízy na zabezpečenie potravín. Pripraviť sa na krízu v oblasti bezpečnosti potravín je nevyhnutným opatrením, na ochranu verejného zdravia je nutné zaobstaráť potravu. V prvej fáze treba formulovať miestny plán riadenia krízy bezpečnosti potravín, ďalšie fázy sa vykonávajú na základe nového modelu pripravenosti na krízu. Toto krízové riadenie plánu bezpečnosti potravín nielenže zabezpečí ochranu verejného zdravia obyvateľstva, ale získa si dôveru verejnosti a zainteresovaných subjektov. Žiadny podobný plán pre riešenie krízy spojenej s bezpečnosťou potravín nebol uskutočnený v príslušných potravinárskych orgánoch. Je odrazovým mostíkom pre budúci vývoj riešenia potravinovej krízy pre politiku v oblasti verejného zdravia.

2. CIEĽ PRÁCE

Predkladaná diplomová práca je orientovaná na preskúmanie a zhodnotenie produkčnej schopnosti slovenského poľnohospodárstva pre zabezpečenie dostatočnosti potravín pre občanov Slovenskej republiky.

Pre dosiahnutie formulovaného cieľa sa v predkladanej práci zameriavame na obdobie rokov 2007 až 2009. Cieľ práce pozostáva z nasledovných čiastkových cieľov:

- I. preštudovanie domácej a zahraničnej literatúry, ktorá sa zaoberá riešením danej problematiky
- II. vypracovanie vlastnej práce, ktorej obsahom je:
 - ◆ analýza postavenia slovenského poľnohospodárstva v národnom hospodárstve SR
 - ◆ zhodnotenie rastlinnej výroby ako dôležitej súčasti pre zabezpečenie potravinovej dostatočnosti
 - ◆ analýza súčasného stavu a postavenie živočíšnej výroby v poľnohospodárstve SR
 - ◆ analýza produkčnej schopnosti poľnohospodárstva na Slovensku
 - ◆ posúdenie potravinovej dostatočnosti v poľnohospodárstve na Slovensku

V práci posudzujeme produkčné možnosti slovenského poľnohospodárstva, ktoré sú výrazne vyššie ako je skutočne využívaný produkčný potenciál slovenského poľnohospodárstva. Uvedený stav je zapríčinený nedostatočným využívaním intenzifikačných faktorov na zvýšenie produkcie základných komodít pre výživu obyvateľstva a tiež chov hospodárskych zvierat.

Záver práce bude orientovaný na vypracovanie návrhov na lepšie využitie produkčnej schopnosti slovenského poľnohospodárstva.

3. METODIKA PRÁCE

Pri vypracovaní diplomovej práce sme použili knižné publikácie a tiež príspevky z vedeckých a odborných časopisov od domácich a zahraničných autorov. Zdroje sme ďalej čerpali z vestníkov a materiálov Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky a tiež Štatistického úradu Slovenskej republiky, predovšetkým Spotreba potravín v SR, štatistické ročenky ŠÚ SR. Ministerstvo pôdohospodárstva v spolupráci s Výskumným ústavom poľnohospodárstva a potravinárstva vydávajú Komoditné situačné a výhľadové správy, ktoré boli významným zdrojom informácií pri vypracovaní predkladanej práce. V neposlednom rade sme použili tiež i informácie zo Zelenej správy, ktoré nám dávajú priestor pre pochopenie a výhľad poľnohospodárstva. Taktiež boli pre informačnú základňu skúmania problematiky použité www stránky domácich a zahraničných informačných zdrojov. V práci sme hodnotili roky 2007 až 2009. Diplomovú prácu sme vypracovali s použitím týchto metód:

- ◆ *Metóda analýzy* nám umožňuje rozložiť celý jav na jednotlivé čiastkové dielce. Účelom analýzy je hlbšie poznanie jednotlivých stránok skúmaných javov.
- ◆ Opakom analýzy je *metóda syntézy*, ktorá umožňuje využitie výsledkov získaných z analýzy. Syntéza umožňuje poznať skúmaný jav ako celok, teda ich vzájomné väzby a štruktúry.
- ◆ *Metóda komparácie*, čiže porovnávanie nám slúži na zistenie rovných alebo odlišných znakov u dvoch alebo viacerých javov. Nástrojmi komparácie sú indexy. V práci boli využité indexy časové. Index sám o sebe v štatistike predstavuje pomer dvoch hodnôt, ak sa jedná o časový index, porovnávaním zisťujeme rozdielnosť hodnôt ukazovateľa v danom čase.
- ◆ Poslednou metódou je *metóda deskriptívnej štatistiky*, to znamená využívanie tabuliek a grafov, ktorých úlohou je sprehľadniť získané údaje pre zlepšenie vypovedacej schopnosti.

V tabuľke č. 1 sú uvedené odporúčané normy pre zabezpečenie potravinovej dostatočnosti na jedného obyvateľa, ktoré sme získali z literárnych zdrojov od Zoborského, M. a Mlyneka, J.

Tabuľka 1 Odporúčané normy pre zabezpečenie potravinovej dostatočnosti na 1 obyvateľa

Výživová dostatočnosť:	kg
Mäso v hodnote kosti	55,5 kg
Hovädzie mäso	19,4 kg
Bravčové mäso	22,7 kg
Hydinové mäso	10,2 kg
Obilniny	124,7 kg
Mlieko a syry	220 kg
Vajcia	228 ks
Zemiaky	87,5 kg
Strukoviny	3,8 kg
Výt'aznosť	%
HD: býci	68 %
Ošípané	75 %
Hydina: brojler	80 %
Výkrm	na 1 kg prírastku
HD	4 kg jadra
Jatočné ošípané	2,8 kg jadra
Jatočná hydina	1,9 kg jadra
Mlieko (l)	0,16 kg jadra
Vajcia (ks)	0,11 kg jadra
Počet obyvateľov v SR	5 400 000

Zdroj: Ekonomika poľnohospodárstva, Zoborský, M. (2006) a Integrovaná živočíšna výroba, Mlynek, J. (2001)

Výsledok hospodárenia za poľnohospodárstvo dostaneme v'ťahom:

$$\text{Výsledok hospodárenia} = \text{Výnosy} - \text{Náklady}$$

- Ak Výnosy > Náklady => VH je kladný, vznikne ZISK
- Ak Výnosy < Náklady => VH je záporný, vznikne STRATA

Jatočnú výt'aznosť pre jednotlivé jatočné produkty zvierat vypočítame:

Výživovú dostatočnosť pre danú komoditu

$$\text{Jatočná výt'aznosť} = \frac{\text{jatočná výt'aznosť v \% za danú komoditu}}{100}$$

Potrebu jadrových krmív pre výkrm zvierat vypočítame:

$PK^* = \text{príslušný kg jadra na 1 kg prírastku živej váhy} \times \text{výťažnosť za príslušnú komoditu}$

Výživová dostatočnosť dostaneme vzťahom:

$VD^{**} = \text{výživová dostatočnosť v kg ročne na obyvateľa} \times \text{počet obyvateľov}$

Mieru sebestačnosti vypočítame vzťahom:

$$\text{Miera sebestačnosti} = \frac{\text{Domáca produkcia}}{\text{Spotreba}} \times 100$$

Analyzované hodnoty uvádzame v hmotnostných jednotkách, výsledok hospodárenia uvádzame v peňažných jednotkách domácej meny a mieru sebestačnosti v relatívnej percentuálnej podobe. Pri výskume využívame taktiež výpočty medziročných zmien, ktoré nám slúžia na presné vyjadrenie vývoja situácie.

* PK - potreba krmív

** VD - výživová dostatočnosť

4. VLASTNÁ PRÁCA

4.1. Poľnohospodárstvo SR za sledované obdobie

Na Slovensku sme zaznamenali postupný úbytok poľnohospodárskej pôdy, čo je spôsobené výstavbou infraštruktúry, technických parkov, výstavbou diaľnic, bytovej výstavby. Slovenská republika nevyužíva svoj produkčný potenciál na výrobu potravín pre obyvateľov a výrobu krmovín pre hospodárske zvieratá v plnom rozsahu, ale za sledované obdobie zaznamenáva neustály pokles z jednotky plochy, čo sa prejavuje na výsledku hospodárenia. Zo zahraničia sa dováža značný podiel potravín čo spôsobuje neustále zvyšovanie ladom ležiacej poľnohospodárskej pôdy, hydromelioračné zariadenia, ktoré zvyšujú prirodzený potenciál pôd sú neutržiavané a znefunkčnené.

Využívanie produkčnosti pôdy nezodpovedá možnostiam krajiny, čo spôsobuje výrazné pasívne saldo v zahraničnom obchode v oblasti potravín mierneho pásma. Uvedený stav je nevyhovujúci a môžeme povedať, že dosahuje neúnosné zaťaženie záporného salda zahraničného obchodu. Pokles produkcie úzko súvisí i so zamestnanosťou v poľnohospodárstve, ktorá vykazuje neustále pokles zamestnanosti v poľnohospodárstve.

4.1.1. Výsledok hospodárenia za poľnohospodárstvo

Výsledok hospodárenia v poľnohospodárstve za rok 2009 mal zápornú hodnotu vo výške 103,5 mil. €. Túto stratu v značnej miere zapríčinila globálna hospodárska kríza. V rokoch 2007 a 2008 vykazovalo poľnohospodárstvo zisk. V roku 2007 bol zisk v hodnote 10,4 mil. € a v roku 2008 54,7 mil. €. V roku 2009 jeho hodnota klesla až o 158,2 mil. € oproti roku 2008. Následky svetovej hospodárskej krízy, prírodné katastrofy, prudký pokles cien komodít a iné faktory prispeli k tomuto vývoju.

Tabuľka 2 Vývoj ekonomických ukazovateľov za poľnohospodárstvo v mil. €

Ukazovateľ	2007	2008	2009	Zmena		Index
				09-07	09-08	09/07
Výnosy	2 366,0	2 718,9	1 775,8	- 590,2	- 943,1	75,1
Náklady	2 355,6	2 664,2	1 879,3	- 476,3	- 784,9	79,8
VH	10,4	54,7	-103,5	- 113,9	- 158,2	-

Zdroj: ŠÚ SR, Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR za rok 2007, 2009, vlastné výpočty

Náklady aj výnosy mali v sledovaných obdobiach kolísavý priebeh. V roku 2008 sa výnosy i náklady oproti roku 2007 zvýšili, ale v roku 2009 oproti roku 2008 klesli. Výnosy klesli až o 943,1 mil. €, čo predstavuje pokles až o 34,7 %. Výnosy v roku 2009 v porovnaní s rokom 2007 klesli o 24,9 % a náklady o 20,2 %. Tento vývoj nie je pozitívny.

4.1.2. Hrubá poľnohospodárska produkcia

Hrubou poľnohospodárskou produkciou sa rozumie množstvo vyprodukovaných výrobkov rastlinnej a živočíšnej výroby v rámci sledovaného obdobia, spravidla za rok, vyjadrených v peňažných jednotkách. Vypočítame ju teda sčítaním hrubej rastlinnej a hrubej živočíšnej produkcie. Hrubú produkciu živočíšnej výroby členíme na výrobu produktov živočíšneho pôvodu ako napríklad mlieko, mäso, vajcia a na produkciu zvierat. Jednotlivé poľnohospodárske produkcie dostaneme vzťahom:

$$\begin{aligned} \text{HPRV} &= \text{výrobky rastlinného pôvodu} \times \text{cena} \\ \text{HPŽV} &= \text{produkty} \times \text{cena} \\ \hline &= \text{Hrubá poľnohospodárska produkcia} \end{aligned}$$

V sledovanom období má hrubá poľnohospodárska produkcia mierne kolísavý priebeh, ale z dlhodobejšieho hľadiska má klesajúci trend, pretože od roku 1990 klesla hrubá poľnohospodárska produkcia viac ako o 30 %.

Tabuľka 3 Hrubá poľnohospodárska produkcia v bežných cenách v mil. €

Ukazovateľ	2007	2008	2009	09/07
Hrubá poľnohospodárska produkcia	1931,0	1820,0	1865,0	96,6
Z toho: Hrubá rastlinná produkcia	805,5	816,4	925,3	114,9
Hrubá živočíšna produkcia	1125,7	1003,6	938,8	83,4

Zdroj: Zelená správa za rok 2008, 2009, vlastné výpočty

V roku 2009 predstavovala hrubá poľnohospodárska produkcia v bežných cenách 1 865 mil. €, oproti roku 2007 klesla táto produkcia o 3,4 % ale oproti roku 2008 sa zvýšila o 2,5 %. Nárast bol vyvolaný zvýšením rastlinnej produkcie, mala v sledovanom období rastúci trend. Produkcia v rastlinnej výrobe predstavovala v roku 2009 925,3 mil. €, v tomto roku sa jej produkcia zvýšila o 14,9 % oproti roku 2007, v porovnaní s rokom 2008 sa zvýšila o 13,3 %. Živočíšna produkcia mala naopak klesajúcu tendenciu. V roku

2009 bola vo výške 938,8 mil. €, oproti roku 2007 klesla o 16,6 %, oproti roku 2008 klesla o niečo menej o 6,4 %.

4.1.3. Výmera poľnohospodárskej pôdy a štruktúra plodín na ornej pôde

Slovenská republika obhospodarovala v roku 2009 celkovo 1 930 348 ha poľnohospodárskej pôdy. Z toho orná pôda zaberala 1 351 779 ha. Výmera využívanej poľnohospodárskej pôdy v roku 2009 oproti roku 2008 klesla o 6590 ha a oproti roku 2007 o 222 ha. Pokles bol vyvolaný hlavne znížením výmery trvalých lúk a pasienkov o 7 975 ha oproti roku 2008. Od roku 2007 po rok 2009 má výmera ostatných plôch vrátane domácich záhrad klesajúci trend. Výmera trvalých porastov viac poklesla v roku 2009 o 2 210 ha oproti roku 2008. V porovnávaných rokoch sa výmera ornej pôdy zvyšovala. V roku 2009 sa výmera ornej pôdy zvýšila o 0,6 % oproti roku 2007, a oproti roku 2008 o 0,2 %. V roku 2009 predstavovala výmera prenajatej poľnohospodárskej pôdy z celkovej pôdy 82 %.

Tabuľka 4 Výmera pôdy v SR v ha

Ukazovateľ	2007	2008	2009	09/07
Využitá poľnohospodárska pôda	1 930 570	1 936 938	1 930 348	99,9
v tom: orná pôda	1 343 109	1 349 311	1 351 779	100,6
trvalé porasty	24 591	24 579	22 369	90,9
ostatné plochy vrátane domácich záhradiek	34 368	31 464	31 007	90,2
trvalé lúky a pasienky	528 502	531 584	523 609	99,1

Zdroj: Štatistická ročenka ŠÚ SR 2009, 2008, vlastné výpočty

Ukazovateľ štruktúra plodín na ornej pôde vyjadruje využitie ornej pôdy alebo ovej plochy. Štruktúra využitia ornej pôdy je uvedená v tabuľke 5.

Tabuľka 5 Štruktúra využitia ornej pôdy v %

Ukazovateľ	2007	2008	2009	09-07
Obilniny	61,16	59,38	56,81	- 4,35
Koreňové plodiny*	1,42	1,38	0,97	- 0,45
Priemyselné plodiny**	19,43	18,87	21,33	1,9
Strukoviny na zrno	0,83	0,81	0,75	- 0,08
Zelenina	0,59	0,57	0,55	- 0,04
Objemové krmoviny na ornej pôde	18,49	17,96	18,49	0,0
Ostatné poľné plodiny	0,08	0,08	0,02	- 0,06
Osivá - sadivá	0,17	0,16	0,09	- 0,08
Kvety a okrasné rastliny	0,02	0,02	0,02	0,0
Úhorom ležiaca pôda	0,79	0,77	0,97	0,18

Zdroj: Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2009, 2008 a vlastné prepočty

V štruktúre plodín na ornej pôde majú najväčšie zastúpenie obilniny. V sledovanom období majú obilniny na ornej pôde klesajúci trend. V roku 2009 oproti roku 2007 ich zastúpenie na ornej pôde kleslo o 4,35 %. K zvýšeniu podielu na ornej pôde v roku 2009 oproti roku 2007 došlo u priemyselných plodín o 1,9 % a podielu úhorom ležiacej pôdy na ornej pôde o 0,18 %. V štruktúre plodín na ornej pôde mali objemové krmoviny kolísavý priebeh, v roku 2007 a v roku 2009 bol tento podiel na ornej pôde na rovnakej úrovni, v roku 2008 tento podiel klesol o 0,53 %. V roku 2009 v porovnaní s rokom 2007 podiel na ornej pôde pri strukovinách na zrno poklesol o 0,08 %, pri koreňových plodinách o 0,45 %, pri zelenine o 0,04 %. Podiel na ornej pôde ostatných poľných plodín poklesol o 0,06 %, pri osivách a sadivách o 0,08 %. Výmera kvetov a okrasných rastlín sa za sledované obdobie nezmenila.

4.1.4. Výmera ornej pôdy na 1 obyvateľa v SR

Orná pôda, ktorá je súčasťou poľnohospodárskeho pôdneho fondu sa využíva na pestovanie jednoročných alebo dvojročných kultúrnych plodín. Uvedené hodnoty výmery ornej pôdy na jedného obyvateľa v tabuľke č. 6 informujú o zabezpečení produkčných, ekologických ale i ostatných potrieb krajiny. Treba uviesť, že ak výmera ornej pôdy na Slovensku klesne pod 0,16 ha na 1 obyvateľa, môže to ohroziť potravinovú dostatočnosť krajiny a následne zvýšiť závislosť krajiny na dovoze základných potravín. V Slovenskej

* zemiaky, cukrová repa, krmne okopaniny

** olejiny, priadne rastliny, chmeľ, tabak, čakanka, koreň, liečivé a aromatické rastliny

republike je výmera ornej pôdy na 1 obyvateľa na hranici dostatočnosti pre zabezpečenie produkčných, ekologických i ostatných potrieb krajiny.

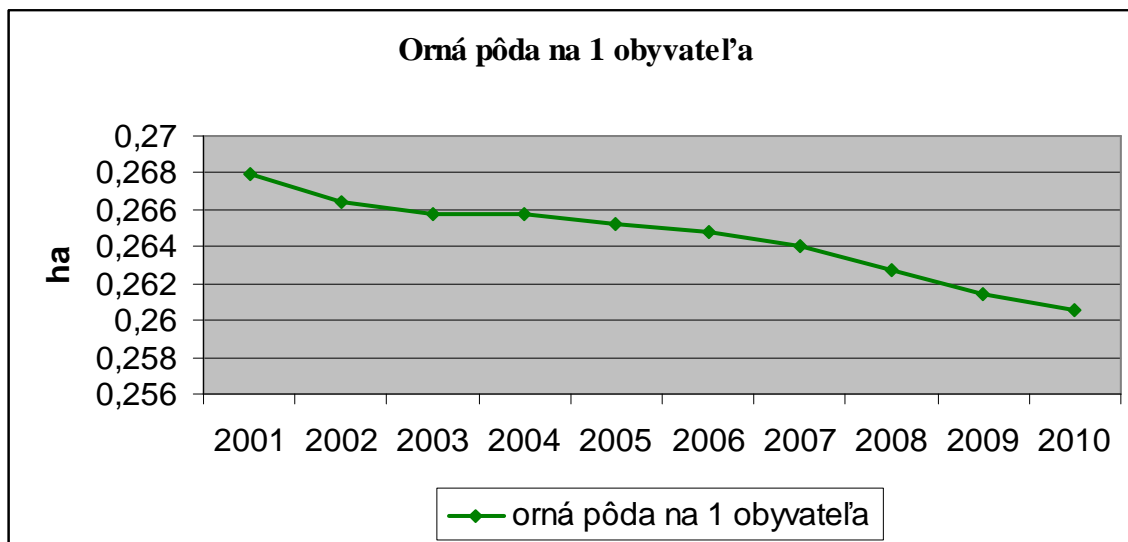
Tabuľka 6 Vývoj ornej pôdy na 1 obyvateľa za obdobie rokov 2001 až 2010 v ha

Ukazovateľ	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Orná pôda na 1 obyvateľa	0,2679	0,2664	0,2658	0,2658	0,2652	0,2648	0,264	0,2627	0,2614	0,2606

Zdroj: ÚGKK SR

Na Slovensku od roku 2000 pokračuje klesajúci priebeh vo výmere ornej pôdy na jedného obyvateľa, tento pokles je miernejší než v rokoch 1990 až 2000, kedy výmera na jedného obyvateľa klesla o 0,016 ha, čo v relatívnom vyjadrení predstavuje pokles o 5,6 %. Z hľadiska životného prostredia je tento jav negatívny, keď ornú pôdu z poľnohospodárskeho pôdneho fondu vynímame a preradujeme do kategórie zastavaných plôch.

Graf 1 Vývoj ornej pôdy na obyvateľa v SR

Zdroj: vlastná práca

Z grafu 1 vidíme klesajúci vývoj ornej pôdy na obyvateľa v Slovenskej republike. Značný pokles zaznamenávame v roku 2008, kedy výmera ornej pôdy z roka na rok prudko klesá. Tento jav je negatívny, pretože ak výmera ornej pôdy klesne pod hodnotu 0,16 ha na obyvateľa, môže to ohroziť potravinovú dostatočnosť v krajine.

4.2. Rastlinná výroba

4.2.1. Zberové plochy a hektárové úrody hlavných plodín RV

Odvetvie rastlinnej produkcie zohráva pri riešení problémov spojených s výživou kľúčovú úlohu. Ťažisko rastlinnej výroby spočíva v zabezpečení produkcie dostatočného množstva kvalitných potravín a v zabezpečení výkrmu zvierat. Obilniny majú na jednotku plochy nižšie náklady, najdôležitejšie postavenie v oseve zaujíma pšenica, jačmeň a kukurica.

Najvýznamnejšie miesto v produkcii obilnín má pšenica, ktorou sa živí viac ako polovica ľudstva. Z potravinárskej pšenice sa pečie chlieb a pečivo, z tvrdej pšenice sa zas vyrábajú cestoviny. Jačmeň je po pšenici na Slovensku druhou najvýznamnejšou obilninou. Vyznačuje sa veľkou prispôbivosťou na rôzne klimatické podmienky. Je základnou surovinou na zabezpečenie krmovej základne. Svojimi pestovateľskými plochami sa po pšenici a jačmeni nachádza na treťom mieste kukurica. Svojimi hektárovými úrodami prevyšuje všetky druhy obilnín.

Taktiež majú v našom poľnohospodárstve dôležité postavenie olejnaté plodiny, pretože jedlé rastlinné tuky a oleje sú dôležitými zložkami potravín. V súčasnosti sa využívajú vo forme bionafty, v kozmetike, farmácií a iných špecifických oblastiach. Medzi olejninu zaraďujeme repku olejnú, ktorej produkcia prevyšuje slnečnicu, medzi ostatné druhy olejnín, ktoré sa pestujú len na malej výmere ornej pôdy patrí repica, horčica, mak, atď.

Zemiaky majú tiež dôležité miesto vo výžive nášho obyvateľstva. Je to významná plodina z hľadiska produkcie a tržieb.

Od zberových plôch a hektárových úrod plodín sa odvíja celková produkcia výrobkov rastlinného pôvodu. V tabuľke 7 uvádzame zberové plochy hlavných plodín a ich hektárové úrody za obdobie rokov 2007 až 2009.

Tabuľka 7 Zberové plochy a hektárové úrody hlavných plodín

Plodina	Zberové plochy (tis. ha)			Index	Hekt. úrody (t/ha)			Index
	2007	2008	2009	09/07	2007	2008	2009	09/07
Obilniny spolu	784,4	799,4	768,7	97,9	3,56	5,18	4,33	121,6
Z toho:								
pšenica	360,7	373,7	379,2	105,1	3,82	4,87	4,06	106,3
jačmeň	209,9	213,0	195,8	93,3	3,14	4,18	3,45	109,9
kukurica	157,3	154,2	144,2	91,7	3,97	8,17	6,85	172,5
Cukrová repa technická	18,9	11,1	16,0	84,7	44,89	61,07	56,34	125,5
Zemiaky	17,8	14,3	11,6	65,2	16,19	17,19	18,60	114,9
Repka olejná	153,8	162,9	166,5	108,3	2,09	2,61	2,32	111,0
Slničnica	64,7	74,9	82,9	128,1	2,05	2,57	2,26	110,2
Strukoviny spolu	13,5	9,6	9,3	68,9	1,73	1,84	1,62	93,6
Krémne okopaniny	1,6	1,0	0,9	56,3	20,92	32,65	36,29	173,5

Zdroj: Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2009, 2008 a vlastné prepočty

V sledovanom období mala rastúci trend iba úrodnosť zemiakov a krmných okopanín i napriek tomu, že ich zberové plochy zaznamenali klesajúci charakter. V roku 2009 bola úrodnosť zemiakov 18,60 t na jeden hektár, úrodnosť krmných okopanín predstavovala 36,29 t na jeden hektár. Úrodnosť obilnín na 1 hektár sa v roku 2009 v porovnaní s rokom 2007 zvýšila o 21,6 %, to i napriek tomu, že ich zberové plochy boli v roku 2009 menšie než v roku 2007 o 2,1 %. Z toho sa v roku 2009 najviac zvýšila úrodnosť kukurice a to o 2,88 t na hektár oproti roku 2007, ale v porovnaní s rokom 2008 sa táto úrodnosť znížila o 1,32 t na hektár. Úrodnosť pšenice na jeden hektár sa v roku 2009 oproti roku 2007 zvýšila o 6,3 %. V našich podmienkach má dlhodobý vývoj zberových plôch cukrovej repky klesajúcu tendenciu. V roku 2009 v porovnaní s rokom 2007 klesli jej zberové plochy o 15,3 %. V roku 2008 sa zaznamenali vyššie hektárové úrody u obilninách, olejninách, cukrovej repe a strukovinách než v roku 2007 a 2009.

4.2.2. Produkcia hlavných plodín RV

Produkciu ako aj hektárové úrody z veľkej miery ovplyvňujú nepriaznivé poveternostné podmienky, produkciu ovplyvňuje aj znížený dopyt po obilninách v dôsledku ich dovozu zo zahraničia a taktiež aj pokles stavov hospodárskych zvierat. Produkciu hlavných plodín rastlinnej výroby v SR uvádzame v tabuľke č. 8.

Tabuľka 8 Produkcia hlavných plodín v tis. t

Plodina	2007	2008	2009	09/07
Obilniny spolu	2 793,2	4 137,0	3 330,0	119,2
Z toho: pšenica	1 379,6	1 819,5	1 537,9	111,5
jačmeň	659,6	891,3	675,5	102,4
kukurica	623,9	1 260,6	988,1	158,4
Cukrová repa technická	846,5	678,9	898,8	106,2
Zemiaky	287,7	245,3	216,1	75,1
Repka olejná	321,1	424,4	386,7	114,8
Slnečnica	132,7	192,3	187,2	141,1
Strukoviny	23,4	17,7	15,0	64,1
Krmne okopaniny	33,1	31,2	33,3	100,6

Zdroj: Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2009, 2008 a vlastné výpočty

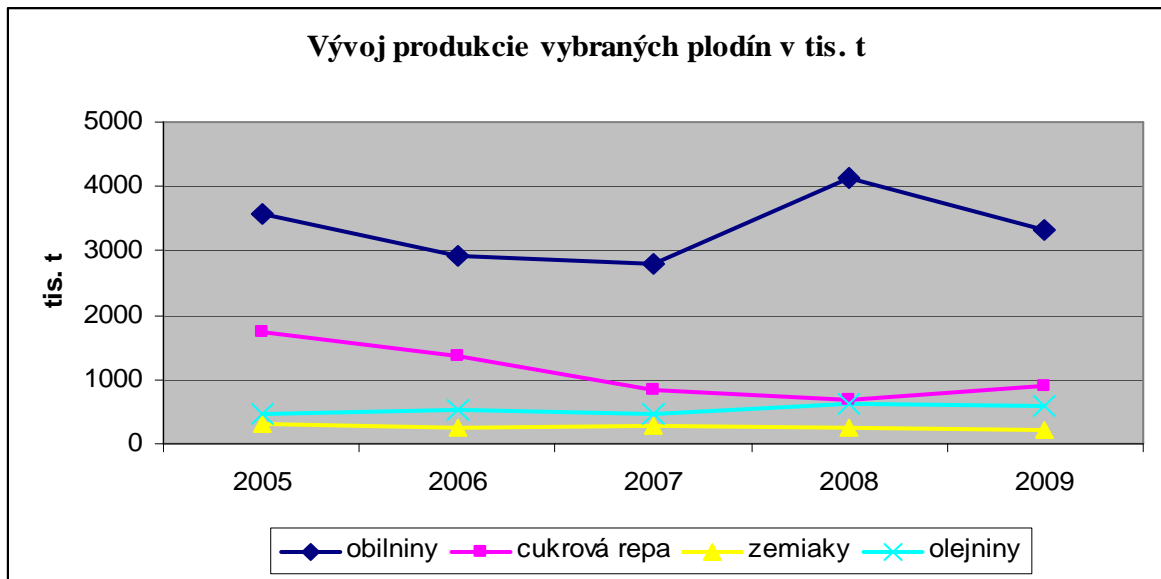
V roku 2009 sa celkovo obilnín vyprodukovalo menej než v roku 2008 dôsledkom ich nižších zberových plôch. Produkcia obilnín v roku 2009 predstavovala 3 330 tis. t, oproti roku 2008 klesla o 19,5 %, naopak oproti roku 2007 sa zvýšila o 19,2 % . Z radu obilnín sa najviac znížila produkcia jačmeňa a to o 24,2 %, produkcia kukurice o 21,6 % oproti roku 2008.

Taktiež sa v roku 2009 v porovnaní s rokom 2008 znížila aj produkcia olejní, produkcia repky olejnej klesla o 8,9 % a slnečnice o 2,7 %, v porovnaní s rokom 2007 sa ale naopak produkcia olejní zvýšila.

Produkcia cukrovej repy a krmných okopanín má od roku 2008 po rok 2009 pozitívny charakter, v dôsledku vyššej hektárovej úrody sa produkcia krmných okopanín zvýšila o 6,5 %. Produkcia cukrovej repy sa v roku 2009 oproti roku 2008 zvýšila o 32,4 % dôsledku vyššej zberovej plochy, oproti roku 2007 o 6,2 %.

V sledovanom období má produkcia zemiakov klesajúci trend. Tento pokles vyvolal najmä pokles ich zberových plôch, naopak hektárová úroda zemiakov v roku 2009 oproti roku 2008 vzrástla o 8,2 %.

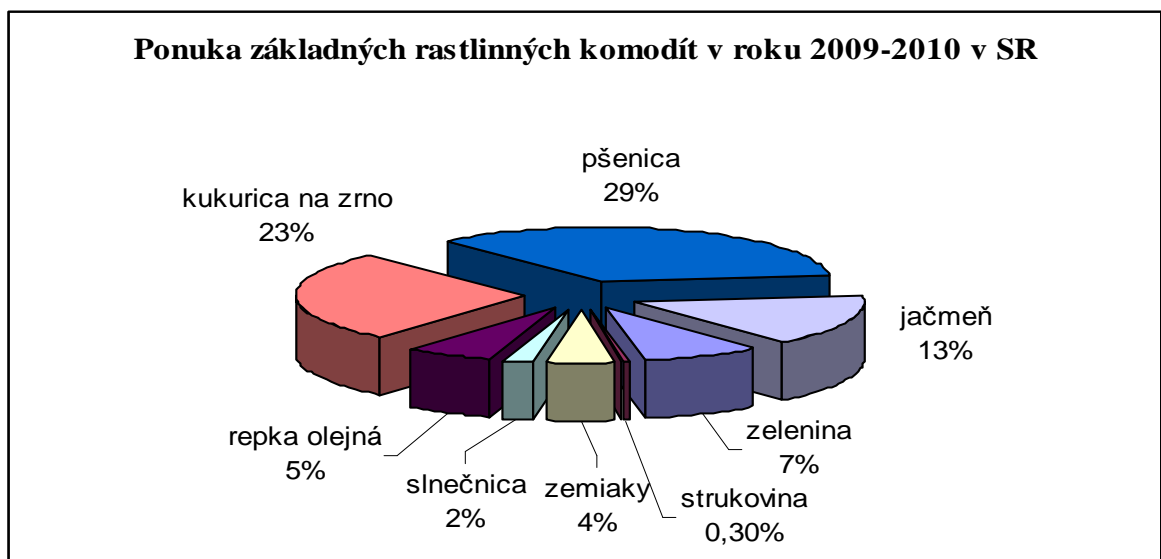
Graf 2 Vývoj produkcie vybraných plodín v tis. t

Zdroj: vlastná práca

Graf 2 nám umožňuje vidieť vývoj produkcie významných komodít RV za sledované obdobie. Produkcia obilnín mala veľmi kolísavý priebeh. Od roku 2005 klesla najvýraznejšie v roku 2007. Rok 2008 bol pre produkciu obilnín za sledované obdobie najproduktívnejší. Produkcia cukrovej repy bola najvyššia v roku 2005, v ďalších rokoch mala klesajúci priebeh. Vývoj v produkcii zemiakov je vyrovnaný. Vývoj produkcie olejní je mierne rastúci, v dôsledku nových trendov použitia olejní.

Graf 3 Ponuka základných komodít RV v SR v roku 2009-2010

Zdroj: Zelená správa za rok 2009

Najväčšie zastúpenie na celkovej ponuke rastlinných komodít v hospodárskom roku 2009-2010 mala ponuka pšenice a to 29 %, ponuka kukurice na zrno tvorila z celkovej ponuky 23 %, ponuka vína mala zastúpenie 15 % na celkovej ponuke a ponuka jačmeňa predstavovala 13 % z celkovej ponuky rastlinných komodít. Menšie zastúpenie na celkovej ponuke mala ponuka zeleniny a to 7 %, ponuka zemiakov 4 %, ponuka slnečnice a ovocia predstavovala 2 % z celkovej ponuky. Ponuka strukovín sa na celkovej ponuke rastlinných komodít podieľala 0,30 %.

4.3. Živočíšna výroba

4.3.1. Počet stavov hospodárskych zvierat v SR

Ďalšou zložkou poľnohospodárskej výroby je výroba živočíšna. Prostredníctvom živočíšnej výroby sa zhodnocujú zdroje rastlinnej výroby. Živočíšna výroba taktiež zaisťuje výživu obyvateľov živočíšnymi produktmi. Medzi tieto produkty patrí najmä mäso, mlieko, vajcia atď. Živočíšna výroba produkuje pre rastlinnú výrobu maštalný hnoj, ktorý sa stáva limitujúcim faktorom úrodnosti. Z produktov živočíšnej výroby v súčasnom období zaznamenávame najvyššiu spotrebu hydínového mäsa, ktoré by sa malo konzumovať vo väčšej miere. Na Slovensku sa konzumuje najviac bravčové mäso, ktorého spotreba sa za sledované obdobie pohybovala na úrovni od 32,2 – 32,0 kg na obyvateľa za rok, táto spotreba prevyšuje odporúčanú dávku približne o 9,3 kg na obyvateľa ročne. V tabuľke 9 uvádzame počet hospodárskych zvierat na Slovensku.

Tabuľka 9 Počet hospodárskych zvierat v SR v tis. ks

Komodita	2007	2008	2009	09/07
HD spolu	501,8	488,4	471,9	94,0
Z toho: kravy	215,7	211,3	204,1	94,6
Ošípané spolu	951,9	748,5	740,8	77,8
Z toho: prasnice	62,0	44,5	43,9	70,8
Hydina spolu	12 880,1	11 228,1	13 583,3	105,5
Z toho: sliepky	5 773,5	5 555,0	6 252,2	108,3
Počet HD vo výkrme	53,1	45,7	46,2	87,0
Počet ošípaných vo výkrme	416,7	295,9	313,6	75,3

Zdroj: Súpis hospodárskych zvierat, strojov a zariadení v poľnohospodárstve ŠÚ SR za rok 2007, 2008, 2009 a vlastné výpočty

Stavy hovädzieho dobytku a ošípaných za sledované obdobie aj celkovo z roka na rok klesajú. Počet hovädzieho dobytku na Slovensku bol 471,9 tis. kusov k 31.12. 2009, čo je o 29,9 tis. ks menej než v roku 2007. Je to pokles o 6 % v relatívnom vyjadrení. Vo vývoji počtu kráv zaznamenávame klesajúci priebeh. Z roku 2007, keď bol ich počet 215,7 tis. ks kráv klesol ich stav v roku 2009 na 204,1 tis. ks, čo predstavuje zníženie ich stavu o 5,4 %.

Radikálny pokles sme zaznamenali v počte stavov ošípaných. Z počtu 951,9 tis. ks ošípaných v roku 2007 klesli v roku 2009 na počet 740,8 tis. ks, čo je o 22,2 % menej. Z toho prasnice predstavujú v roku 2009 43,9 tis. ks.

Dôsledku rozšírenia trendu zdravej výživy a ľahkej stravy, sa počet stavov hydiny zvyšuje. V roku 2009 bolo na Slovensku 13 583,3 tis. ks hydiny. Z toho sliepky – nosnice predstavujú 6 252,2 tis. ks.

V sledovanom období má HD vo výkrme, ošípané vo výkrme klesajúci priebeh. Hovädzí dobytok vo výkrme v roku 2009 oproti roku 2007 klesol približne o 6 900 ks, v relatívnom vyjadrení predstavuje tento pokles 13 %. Počet stavov ošípaných klesol v roku 2009 o 24,7 % v porovnaní s rokom 2007.

4.3.2. Produkcia výrobkov ŽV v SR

Produkcia výrobkov živočíšneho charakteru má za sledované obdobie klesajúci charakter. Produkcia jatočných zvierat spolu sa v roku 2009 oproti roku 2007 znížila o 21,8 %.

Tabuľka 10 Produkcia živočíšnych výrobkov v SR

Komodita	2007	2008	2009	09/07
Jatočné zvieratá spolu (t jat. hm.)	148 314	129 770	116 022	78,2
Z toho: jat. HD (t jat. hm.)	29 945	28 571	27 999	93,5
 jat. ošípané (t jat. hm.)	117 059	99 723	86 558	73,9
Jatočná hydina (t jat. hm.)	83 485	75 130	73 234	87,7
Mlieko kravské (t)	1 074 655	1 057 249	957 327	89,1
Vajcia slepačie (tis. ks)	1 207 500	1 188 816	1 176 352	97,4

Zdroj: Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR za rok 2009: Výkaz - Počet hospodárskych zvierat a produkcia živočíšnych výrobkov v SR a vlastné výpočty

Hrubá domáca produkcia jatočného HD predstavovala 27 999 ton v porovnaní s rokom 2007 poklesla o 6,5 %. Medziročne sa jeho produkcia znížila o 572 t.

Hrubá domáca produkcia jatočných ošípaných bola v roku 2009 86 558 t, v porovnaní s rokom 2007 klesla produkcia jatočných ošípaných o 26,1 %.

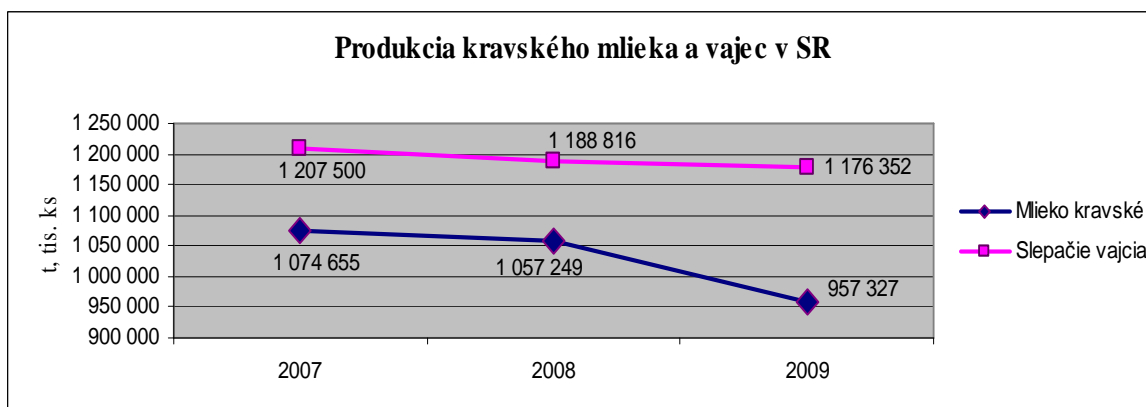
V produkcii jatočnej hydiny pretrvávajú klesajúci trend, za sledované obdobie je tento pokles taktiež ovplyvnený u nás aj vo svete dopadom hospodárskej aj finančnej krízy. V roku 2009 predstavovala produkcia jatočnej hydiny 73 234 t jat. hm., medziročne sa táto produkcia znížila o 1 896 t, v porovnaní s rokom 2007 poklesla o 11,1 %.

V produkcii kravského mlieka zaznamenávame klesajúci vývoj, je to aj dôsledkom nepriaznivého vývoja farmárskych cien na trhu, to viedlo slovenských producentov mlieka k likvidácii chovov dojníc. Produkcia kravského mlieka klesla medziročne o 99 922 t, čo

predstavuje zníženie o 9,5 % a oproti roku 2007 klesla produkcia mlieka o 10,9 %. Tento pokles bol zapríčinený znížením stavu dojníc ako aj poklesom úžitkovosti na dojnicu.

Klesajúci vývoj zaznamenávame aj v produkcii slepačích vajec. V porovnaní s rokom 2008 produkcia slepačích vajec klesla v roku 2009 o 12 464 tis. ks, v porovnaní s rokom 2007 klesla táto produkcia o 31 148 tis. ks, čo predstavuje pokles o 2,6 %.

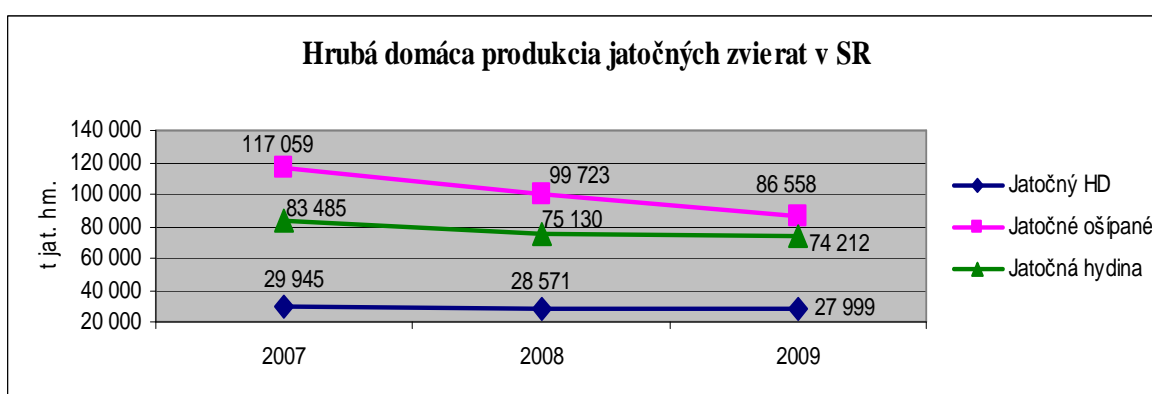
Graf 4 Produkcia kravského mlieka a vajec v SR za sledované obdobie

Zdroj: vlastná práca

Produkcia kravského mlieka v roku 2009 prudko klesla v porovnaní s rokmi 2007, 2008. Z hodnoty 1 074 656 t z roku 2007 klesla produkcia mlieka v roku 2009 na 957 327 t. Dá sa povedať, že produkcia slepačích vajec zaznamenala mierne klesajúci vývoj.

Graf 5 Produkcia jatočných zvierat v SR za sledované obdobie

Zdroj: vlastná práca

Produkcia jatočnej hydiny, ošípaných, HD má klesajúci priebeh. Produkcia jatočných ošípaných v roku 2007 klesla z hodnoty 117 059 t na 86 558 t v roku 2009.

Celková jatočná hydina predstavovala v roku 2007 83 485 t, v roku 2009 klesla na hodnotu 74 212 t. Produkcia HD mala miernejší pokles.

4.4. Potravinová sebestačnosť

V podmienkach otvoreného trhu je potravinová bezpečnosť, ako uvádza SIROTSKÝ, Ľ. (1996) daná prahom potravinovej bezpečnosti. „Potravinová bezpečnosť“ Slovenska určuje poľnohospodárstvu Slovenskej republiky základnú úlohu, a to zabezpečiť vlastnou domácou produkciou potraviny a poľnohospodárske suroviny ako je chlieb, mäso a mlieko, tak, aby ich produkcia neklesla pod 90 %.

4.4.1. Úroveň spotreby potravín a porovnanie s ODP v SR

Pre existenciu človeka a taktiež pre vývoj spoločnosti je spotreba potravín kľúčová. Prvotný význam pre formovanie genetického základu a zachovania ľudského rodu má správna a zdravá výživa. Správna a zdravá výživa má tiež spoločenské a ekonomicky kladné dôsledky. Prístupnosťou potravín v množstve a nutričnej skladbe, ktorá zodpovedá zdravému a harmonickému vývinu jedinca je vymedzená výživová dostatočnosť, ktorá sa vyjadruje ako odporúčaná dávka potravín.

Z hľadiska požiadaviek na racionalizáciu výživy obyvateľstva kritérium hodnotenia skutočnej a plánovanej úrovne spotreby potravín sú odporúčané dávky potravín. Teda ako hodnotiace kritérium pri plánovaní výroby, štatistickom sledovaní spotreby a pri aktualizácii potravinovej a výživovej politiky štátu sú určené už spomínané odporúčané dávky potravín, ako uvádza HABANOVÁ, M. (2005).

Tabuľka 11 Spotreba a ODP základných komodít na obyvateľa v SR v roku 2007 až 2009 v kg, ks

Komodita	2007	2008	2009	09-07	09/07	ODP
Obilniny v hodnote múky	85,0	84,2	81	- 4,0	95,3	124,7
Mäso v hodnote na kosti	59,0	58,2	58,7	- 0,3	99,5	55,5
Z toho:						
HD	5,4	5	4,4	- 1,0	81,5	19,4
Ošipané	32,2	32,3	32,0	- 0,2	99,4	22,7
Hydina	19,9	19,3	20,7	0,8	104,0	10,2
Mlieko a mliečne výrobky (v hodnote bez masla)	153,4	153,0	151,6	- 1,8	98,8	220
Slepačie vajcia	205	204	197	- 8,0	96,1	228
Strukoviny jedlé	1,6	1,6	1,5	- 0,1	93,8	5
Zemiaky	58,7	55,1	53,8	- 4,9	91,7	96

Zdroj: ŠÚ SR, SPPK a vlastné výpočty

Nižšou konzumáciou potravín v porovnaní s odporúčanými dávkami potravín vzniká nedostatočná spotreba. Nedostatočná spotreba bola v roku 2009 v spotrebe obilnín, hovädzieho mäsa, kravského mlieka, vajec, strukovín a zemiakov na 1 obyvateľa za rok. V spotrebe obilnín v hodnote múky dochádza za sledované obdobie k poklesu. V roku 2009 klesla spotreba o 4,0 kg obyv.⁻¹ rok⁻¹ v porovnaní s rokom 2007. Spotreba obilnín za všetky sledované roky vo vysokej miere nedosahuje odporúčanú dávku, ktorá je vo výške 124 kg obyv.⁻¹ rok⁻¹.

Vyššia konzumácia než odporúčané dávky spotreby potravín, čiže nadmerná spotreba bola u bravčového a hydinového mäsa. Na Slovensku je spotreba mäsa ak porovnáme najbližšie krajiny najnižšia a z roka na rok klesá. Celková spotreba mäsa v hodnote na kosti mierne prevyšovala odporúčanú dávku potravín. V roku 2009 sa spotreba mäsa na kosti oproti roku 2008 zvýšila len o 0,5 kg obyv.⁻¹ rok⁻¹, ale oproti roku 2007 klesla o 0,3 kg obyv.⁻¹ rok⁻¹. Zo spotreby mäsa celkom sa mierne zvýšila len spotreba hydiny, spotreba ošípaných za sledované obdobie klesla. V roku 2009 spotreba hydinového mäsa prekračuje odporúčanú dávku o 10,5 kg na obyvateľa za rok, v roku 2007 o 9,7 kg obyv.⁻¹ rok⁻¹. Bravčového mäsa, ktoré je najkonzumnejšie sa spotrebovalo v roku 2009 32 kg obyv.⁻¹ rok⁻¹, odporúčanú dávku prekračuje o 9,3 kg obyv.⁻¹ rok⁻¹. Opačná situácia je v spotrebe jatočného hovädzieho mäsa, jeho spotreba z roka na rok klesá. Jeho spotreba na 1 obyvateľa za rok je v roku 2009 až o 15 kg nižšia než odporúčaná dávka.

V spotrebe mlieka zaznamenávame za sledované obdobie klesajúci trend. V roku 2009 oproti odporúčanej dávke 220 kg bola skutočná spotreba mlieka len 151,6 kg obyv.⁻¹ rok⁻¹, oproti odporúčanej dávke je to až o 68,4 kg obyv.⁻¹ rok⁻¹ menej.

Pokles v spotrebe zaznamenávame aj v spotrebe konzumných vajec. Ich spotreba v roku 2009 klesla o 8 ks obyv.⁻¹ rok⁻¹ v porovnaní s rokom 2007. Spotreba vajec vôbec nedosahuje za celé sledované obdobie odporúčanú dávku spotreby, v roku 2009 je táto spotreba nižšia oproti odporúčanej dávke až o 31 ks na obyvateľa za rok.

V sledovanom období spotreba strukovín stagnuje a vo veľkej miere nedosahuje odporúčanú dávku. V porovnaní s odborníkmi na výživu s odporúčanou dávkou 5 kg obyv.⁻¹ rok⁻¹ bola ich spotreba v roku 2009 1,5 kg obyv.⁻¹ rok⁻¹.

Spotreba zemiakov po minulé roky z roka na rok klesá, v roku 2009 je spotreba zemiakov na jedného obyvateľa za rok značne pod úrovňou odporúčanej dávky, a to až o 42,2 kg obyv.⁻¹ rok⁻¹.

4.4.2. Jatočná výťažnosť

Základným ukazovateľom jatočnej hodnoty u všetkých hospodárskych zvierat je jatočná výťažnosť. Jatočná výťažnosť udáva percentuálny podiel vyťaženej mäsa tzv. jatočného produktu zo živej váhy, resp. hmotnosti zvierat a pred zabitím (MLYNEK, J., 2001).

Jatočná výťažnosť komodít:

Hovädzie mäso: $19,4 \text{ kg} / (68 \% / 100) = 28,53 \text{ kg}$ živej váhy

Bravčové mäso: $22,7 \text{ kg} / (75 \% / 100) = 30,27 \text{ kg}$ živej váhy

Hydina – brojlery: $10,2 \text{ kg} / (80 \% / 100) = 12,75 \text{ kg}$ živej váhy

Aby bola naplnená výživová dostatočnosť 1 obyvateľa Slovenskej republiky za rok, je potrebné vyrobiť 28,53 kg živej váhy hovädzieho mäsa, 30,27 kg živej váhy bravčového mäsa a 12,75 kg živej váhy hydínového mäsa.

4.4.3. Potreba jadrových krmív pre ŽV na obyvateľa za rok v SR

Schopnosť zviazať pre intenzívnu tvorbu telovej hmoty a efektívneho pretvárania živín krmiva na jatočný produkt, čiže mäso sa rozumie výkrmivosť. Poukazuje na kvantitatívnu a ekonomickú stránku mäsovej úžitkovosti. Túto intenzitu rastu jatočného tela do rôznej živej hmotnosti hodnotíme na základe týchto ukazovateľov výkrmnosti:

- ◆ počtu kŕmnych dní výkrmu
- ◆ priemerného denného prírastku
- ◆ spotreby krmiva na 1 kg prírastku

Za najdôležitejší produkčný ukazovateľ pri výrobe jatočných zvierat považujeme spotrebu krmiva na 1 kg prírastku živej váhy.

Jatočné HD: na 1 kg prírastku HD potrebujeme 4 kg jadra (krmovín):

$$4 \text{ kg} \times 28,53 \text{ kg živej váhy} = 114,12 \text{ kg jadra na } 28,53 \text{ kg živej váhy}$$

Na zabezpečenie 28,53 kg živej váhy pri odporúčanej spotrebe hovädzieho mäsa na jedného obyvateľa (19,4 kg) potrebujeme okrem objemových krmív vyrobiť 114,12 kg krmív pre uvedenú kategóriu hospodárskych zvierat.

Jatočné ošípané: na 1 kg prírastku potrebujeme 2,8 kg jadra:

$$2,8 \text{ kg} \times 30,27 \text{ kg živej váhy} = 84,76 \text{ kg jadra na } 30,27 \text{ kg živej váhy}$$

Na zabezpečenie 30,27 kg živej váhy pri odporúčanej spotrebe bravčového mäsa na jedného obyvateľa (22,7 kg) potrebujeme okrem objemových krmív vyrobiť 84,76 kg krmív pre uvedenú kategóriu hospodárskych zvierat.

Jatočná hydina: na 1 kg prírastku potrebujeme 1,9 kg jadra:

$$1,9 \text{ kg} \times 12,75 \text{ kg živej váhy} = 24,23 \text{ kg jadra na } 12,75 \text{ kg živej váhy}$$

Na zabezpečenie 12,75 kg živej váhy pri odporúčanej spotrebe hydínového mäsa na jedného obyvateľa (10,2 kg) potrebujeme okrem objemových krmív vyrobiť 24,23 kg krmív pre uvedenú kategóriu hospodárskych zvierat.

Mlieko: na 1 l mlieka potrebujeme 0,16 kg jadra:

$$0,16 \text{ kg} \times 220 \text{ kg} = 32,2 \text{ kg jadrových krmív}$$

Na zabezpečenie odporúčanej dávky spotreby mlieka na jedného obyvateľa (220 kg) potrebujeme okrem objemových krmív vyrobiť 32,2 kg jadrových krmív.

Vajcia: na 1 ks potrebujeme 0,11 kg jadra:

$$0,11 \text{ kg} \times 228 \text{ ks} = 25,08 \text{ kg jadra}$$

Na zabezpečenie odporúčanej dávky spotreby vajec na jedného obyvateľa (228 ks) potrebujeme okrem objemových krmív vyrobiť 25,08 kg jadrových krmív.

4.4.4. Potreba základných komodít na zabezpečenie potravinovej dostatočnosti obyvateľstva SR

Obilniny =	124,7 kg	x	5 400 000 / 1000 = 673 380 t
Hovädzie mäso =	19,4 kg	x	5 400 000 / 1000 = 104 760 t
Bravčové mäso =	22,7 kg	x	5 400 000 / 1000 = 122 580 t
Hydina =	10,2 kg	x	5 400 000 / 1000 = 50 080 t
Mlieko =	220 kg	x	5 400 000 = 1 188 mil. kg (l)
Vajcia =	228 ks	x	5 400 000 = 1 231,2 mil. ks
Zemiaky =	96 kg	x	5 400 000 / 1000 = 518 400 t
Strukoviny =	5 kg	x	5 400 000 / 1000 = 27 000 t

Na zabezpečenie potravinovej dostatočnosti týchto hlavných komodít pre obyvateľstvo Slovenska je potrebných 673 380 t obilnín, 104 760 t hovädzieho mäsa, 122 580 t bravčového mäsa, 50 080 t hydinového mäsa, 1 188 mil. l mlieka, 1 231,2 mil. ks konzumných vajec, 518 400 t zemiakov a 27 000 t strukovín.

Potreba jadra pre ŽV za rok:

Jatočné HD =	114,12 kg jadra	x	5 400 000 / 1000 = 616 248 t
Jatočné ošípané =	84,76 kg jadra	x	5 400 000 / 1000 = 457 704 t
Jatočná hydina =	24,23 kg jadra	x	5 400 000 / 1000 = 130 842 t
Mlieko =	32,2 kg jadra	x	5 400 000 / 1000 = 173 880 t
Vajcia =	25,08 kg jadra	x	5 400 000 / 1000 = 135 432 t

Potreba jadra za rok pre jatočný hovädzí dobytok je 616 248 t, pre jatočné ošípané je potrebných 457 704 t jadrového krmiva, 130 842 t jadra je potrebných za rok pre jatočnú hydinu, 173 880 t jadrových krmív je potrebných pre zabezpečenie mlieka a 135 432 t jadrových krmív za rok je potrebných pre nosnice.

4.4.5. Miera sebestačnosti hlavných komodít v SR

V tabuľke 12 uvádzame produkciu, spotrebu, vývoz a dovoz jednotlivých komodít v rámci Slovenska a mieru sebestačnosti SR za rok 2009.

Tabuľka 12 Miera sebestačnosti hlavných komodít v roku 2009 v tonách jatočnej hmotnosti, mlieko v t, vajcia v tis. ks

Komodita	Produkcia	Spotreba	Dovoz	Vývoz	Zásoba	Miera sebestačnosti
Obilniny	3 330 000	2 302 500	258 800	1 134 900	1 708 300	144,6
Hovädzie mäso v kosti	27 999	21 005	7 052	13 884	319	133,3
Bravčové mäso v kosti	86 558	168 583	110 626	23 566	5 945	51,3
Hydina v kosti	74 213	105 857	49 237	20 789	1 082	70,1
Mlieko	957 327	834 928	461 142	489 889	26 002	114,7
Vajcia	1 066 244	1 086 122	206 463	187 454	18 378	98,2
Zemiaky	216 100	286 600	70 500	100	–	75,4
Strukoviny	14 998	20 867	7 873	3 847	1 745	71,9

Zdroj: Komoditné situačné a výhľadové správy a vlastné výpočty

Produkcia obilnín v roku 2009 predstavuje 3 330 000 t, spotreba predstavuje 2 302 500 t, miera sebestačnosti v produkcii obilnín je veľká. Domáca produkcia prevyšuje spotrebu o 44,6 %. Vývoz značne prevyšuje dovoz obilnín v tonách. Konečné zásoby obilnín sú vo výške 1 708 300 t.

Produkcia hovädzieho zostáva orientovaná na vývoz, preto je jeho produkcia podstatne vyššia ako spotreba, spotreba hovädzieho mäsa je o 6 994 t menšia než produkcia. Podiel produkcie k spotrebe je 133,3 %, čo znamená, že produkcia prevyšuje spotrebu o 33,3 %. Z toho vyplýva aj nízka zásoba, ktorá je vo výške 319 t jatočnej hmotnosti. Na Slovensku je domáca produkcia bravčového i hydínového mäsa značne nižšia ako ich spotreba. Bravčového mäsa dovážame až 110 626 t a hydiny 49 237 t. Z domácej produkcie bola spotreba bravčového mäsa pokrytá na 51,3 %, čiže spotreba bravčového mäsa je o 48,7 % vyššia ako produkcia. Spotreba hydiny prevyšuje produkciu o 29,9 %, spotrebu hydiny ovplyvňujú najmä cenové relácie medzi jednotlivými druhmi

mias a taktiež široký sortiment ponúkaných hydinaárskych výrobkov. Spotreba hydínového mäsa si udržiava vzrastajúci trend.

Slovensko je schopné vyprodukovať viac mlieka než sa ho spotrebuje, vyvážame 489 889 t mlieka a dovážame 461 142 t. Produkcia kravského mlieka prevyšuje spotrebu o 14,7 %. Spotreba vajec, zemiakov a strukovín prevyšuje domácu produkciu. Na Slovensko dovážame 206 463 tis. ks vajec, 70 500 t zemiakov, 7 873 t strukovín. Z domácej produkcie bola spotreba zemiakov pokrytá na 75,4 %, spotreba strukovín na 71,9 %. Slovenská republika je schopná vytvárať zásoby komoditných potravín.

4.4.6. Vývoj spotrebiteľských cien potravín

V roku 2004 sa daň z pridanej hodnoty na potraviny z pôvodných 10 % zvýšila na 19 %, to znamená, že dôsledkom zvýšenia DPH na 19 % ceny potravín vzrástli. Týmto zvýšením DPH na úroveň 19 % patrilo Slovensko medzi krajiny s najvyšším daňovým zaťažením na základné potraviny. Ostatné krajiny EÚ majú ceny základných potravín vyššie, ale v porovnaní s výškou ich príjmu je vynakladaný podiel financií z rodinných rozpočtov na potraviny nižší v porovnaní so Slovenskou republikou.

Na tvorbu cien pôsobia vo veľmi vysokej miere vznikajúce obchodné reťazce, ktoré tlačia výrobcov potravín až na podhodnotenie cien svojich výrobkov, len aby sa dostali na trh ku spotrebiteľom. Čo je negatívne, pretože výrobcovia sú ukrátení o časť príjmov a z toho dôvodu ich veľa zbankrotuje. Z toho jednoznačne vyplýva, že obchod, v zastúpení obchodných reťazcov má v dnešnej dobe veľmi silný vplyv na ceny.

V tabuľke 12 uvádzame ako sa vyvíjali spotrebiteľské ceny základných druhov potravín v období rokov 2007 až 2009.

Tabuľka č. 12 Vývoj spotrebiteľských cien základných druhov potravín vrátane DPH

Druh výrobku		k 31.12.			Index	Zmena
		2007	2008	2009	09/07	09-08
Pšeničná múka (polohrubá výber)	€/kg	0,47	0,48	0,32	68,1	- 0,16
Chlieb tmavý	€/kg	1,15	1,26	1,25	108,7	- 0,01
Rožok biely obyčajný ks (40 g)	€/ks		0,06	0,06		0,0
Krkovička	€/kg	3,83	3,95	3,39	88,5	- 0,56
Karé	€/kg	4,73	4,89	4,12	87,1	- 0,77
Kurča pitvané bez drobkov	€/kg	2,51	2,42	2,19	87,3	- 0,23
Pasterizované polotučné mlieko trvanlivé	€/ks	0,84	0,75	0,64	76,2	- 0,11
Vajcia	€/100 ks	12,2	11,7	12,0	98,4	0,3
Zemiaky konzumné	€/t	374,4	410,6	360,0	96,2	- 50,6

Zdroj: Komoditné situačné a výhľadové správy jednotlivých komodít a vlastné výpočty

Počas rokov 2007 až 2009 sa spotrebiteľské ceny vybraných druhov potravín vyvíjali odlišne. Medziročný nárast, bol zistený len v spotrebiteľských cenách konzumných vajec, to znamená, že v roku 2009 v porovnaní s rokom 2008 sa ich cena zvýšila o 0,30 € na 100 ks. Najvýraznejší medzirôčny pokles spotrebiteľských cien zaznamenávame v prípade konzumných zemiakov, keď ich cena za tonu v roku 2009 oproti roku 2008 klesla o 50,6 € za tonu. V sledovanom období bol zistený klesajúci trend spotrebiteľských cien v prípade kurčiat a mlieka. U väčšiny druhov potravín zaznamenávame kolísavý priebeh za sledované obdobie.

Cena pšeničnej múky klesla v roku 2009 oproti roku 2007 o 31,9 %, cena tmavého chleba stúpila v roku 2009 oproti roku 2007 o 0,10 € za kg. Ceny bravčového mäsa sa znížili, v roku 2009 cena krkovičky klesla o 0,44 € za kg, cena karé o 0,61 € za kg.

ZÁVER A NÁVRH OPATRENÍ

V histórii poľnohospodárstva Slovenskej republiky dochádzalo k rôznym zmenám v spôsobe výroby i vlastníckych vzťahov. Vždy sa vyskytovali odchýlky nepriaznivého charakteru, ale vždy so snahou zabezpečiť potravinovú dostatočnosť so zachovaním poľnohospodárskej krajiny. V minulosti zaznamenávame negatívny jav, keď sa z roka na rok znižoval počet stavov hospodárskych zvierat a to hlavne hovädzieho dobytku dôsledkom konkurenčných tlakov ako aj zvýšených nákladov na výrobu.

Za posledných 20 rokov bolo poľnohospodárstvo na Slovensku aj všade vo svete spoločnosťou podceňované, pritom sa za posledných desať rokov investície do poľnohospodárstva značne znížili. Orná pôda sa zastavuje priemyselnými parkami, s vodou sa plytvá a my sa čudujeme, že svet v súčasnosti bojuje s nedostatkom potravín. Mali by sme si začať vážiť význam pôdy, ako aj prácu poľnohospodárov. Čoraz viac sa stretávame s klimatickými zmenami, ktoré výrazne ovplyvňujú poľnohospodárstvo, ohrozujú výrobu poľnohospodárskych komodít a tým aj výrobu potravín ako aj zásobu vody. Voda je dôležitým faktorom pre zabezpečenie rastlinnej ako aj živočíšnej produkcie. V súčasnosti sa prestali využívať zavlažovacie zariadenia ako aj odvodňovacie systémy, do ktorých sa investovali nemalé finančné prostriedky. V súčasnosti sú neudržiavané a znefunkčnené. Na rozdiel od toho míňame vysoké prostriedky na odstránenie dôsledkov prírodných katastrof.

Je dôležité, aby sa pôda využívala efektívne s dôrazom na zaistenie ochrany prírodných zdrojov a zachovania kultúrnej krajiny. V súčasnosti je nutné vznikom otvoreného vnútorného trhu a svetovej liberalizácie obchodu zabezpečiť zvýšenie konkurencieschopnosti domácich výrobcov. Znížená schopnosť domácich výrobcov konkurovať rôznym zahraničným dovozcom je zapríčinená nedostatočnými technologickými inováciami, nízkej integrácií výrobcov ako aj nedostatočným konkurenčným prostredím výrobných faktorov.

Na Slovensku výmera využívanej poľnohospodárskej pôdy postupne klesá v dôsledku výstavby infraštruktúry, výstavby diaľnic, technických parkov ako aj bytovej výstavby. Nevyužívame v plnom rozsahu náš produkčný potenciál na výrobu potravín pre obyvateľov a na výrobu krmív pre hospodárske zvieratá, čo sa prejavuje aj na výsledku hospodárenia za poľnohospodárstvo. Pokles produkcie je spojený aj so zamestnanosťou

v poľnohospodárstve, kde má zamestnanosť v poľnohospodárstve dlhodobý klesajúci charakter.

Nárast v hrubej poľnohospodárskej produkcii bol vyvolaný zvýšením rastlinnej produkcie, ktorá mala v sledovanom období rastúci priebeh. V štruktúre plodín na ornej pôde mali najväčšie zastúpenie obilniny a priemyselné plodiny ako napríklad olejiny, priadne rastliny, chmeľ, atď. Živočíšna produkcia mala naopak klesajúcu tendenciu. Tento vývoj je zapríčinený radikálnym poklesom v počte stavov hospodárskych zvierat. Vysoké náklady na živočíšnu výrobu nútia mnohé podniky živočíšnu výrobu redukovať.

S vytvorením podmienok pre domácu výrobu kvalitných a cenovo dostupných potravín, ako aj so zabezpečením dostatočného množstva zásob v prípade krízových situácií zapríčinených klimatickými zmenami, neúrodami, zvýšeným dopytom, alebo zvýšenými výkyvmi cien na svetových trhoch je spojený pojem „potravinová bezpečnosť“.

Je nutné sa zamerať na znižovanie nákladov v poľnohospodárskej produkcii a následne zväčšiť efektivitu poľnohospodárskej výroby, na ktorú nadväzuje výroba potravinárska. Dôsledkom toho by sa mohli ceny potravín znížiť, pretože ceny potravín a príjmy obyvateľstva najviac ovplyvňujú spotrebu potravín. Ako príklad môžeme uviesť spotrebu mlieka, keď spotreba mlieka v porovnaní s odporúčanou dávkou na jedného obyvateľa 220 kg (1) je nižšia o 68,4 kg (1), nesúvisí to s nedostatkom mlieka v Slovenskej republike, ale jeho cenou, pretože cena mlieka je relatívne vysoká v porovnaní s priemerným príjmom obyvateľa na Slovensku.

Treba poznamenať, že v dnešnej dobe vznik obchodných reťazcov úzko súvisí s potravinovou bezpečnosťou. Pretože tlak, ktorý obchodné reťazce v súčasnosti vyvíjajú na výrobcov potravín je veľmi silný a v konečnom dôsledku do budúcnosti neefektívny. Vychádza to z toho, že medzi výrobcu a konečného spotrebiteľa vstupuje obchodný reťazec. Aby sa výrobca potravín dostal ku spotrebiteľom je nútený z dôvodu tlaku obchodného reťazca nákupnú cenu znížiť, často až pod cenu svojich výrobných nákladov, následne nevie pokryť svoje výrobné náklady a končí bankrotom, pritom spotrebiteľ by bol akceptoval aj férovejšiu cenu. Následkom toho vzniká na trhu priestor pre zahraničných výrobcov potravín, ktorí sú konkurencieschopnejší. Pritom obchodné reťazce si svoju veľkú maržu neznižujú, ale všetko bremeno z nižšej nákupnej ceny padá na domácich výrobcov potravín, ktorí majú čo robiť, aby konkurovali zahraničným dovozcom potravín. Nízke ceny sú na úkor kvality alebo gramáže.

Na základe týchto informácií som presvedčená, že štát by mal v tejto neférovej a neefektívnej trhovej ekonomike zasiahnuť v oblasti potravín. Mal by regulovať, prípadne

stanoviť výšku marže obchodných reťazcov v oblasti potravín. Pretože obchodné reťazce si na úkor domácich výrobcov poľnohospodárskych komodít ako aj domácich výrobcov potravín zvyšujú svoje zisky. Následne domáci výrobcovia potravín, ktorí svojou činnosťou zabezpečujú dostatočnosť potravín krachujú. Z hľadiska bezpečnosti potravín v krajine je to negatívne.

Poľnohospodárska výroba je schopná zabezpečiť pre občanov Slovenskej republiky dostatočné množstvo kvalitných potravín, ako aj dostatok krmovín pre výkrm hospodárskych zvierat. V budúcnosti však musíme začať náš produkčný potenciál výroby plne využívať, a neustále poľnohospodársku výrobu štátom podporovať, pretože ak budeme naďalej dlhodobo významnosť poľnohospodárskej výroby podceňovať môže vzniknúť hrozba spojená s nedostatkom potravín pre obyvateľov krajiny.

Ekonomický rast Slovenskej republiky ako aj rozvoj slovenských regiónov vo veľkej miere závisí od dostupnosti potravín, surovín, vody, energetických zdrojov i procesov, ktoré dokážu zlepšiť životné prostredie.

NÁVRH OPATRENÍ

V rámci Slovenskej republiky je potrebné:

- ◆ zabezpečiť potravinovú bezpečnosť výkonnou a konkurencieschopnou poľnohospodárskou výrobou domácej krajiny
- ◆ vykonávať poľnohospodársku výrobu s racionálnym využívaním prírodných zdrojov, lepšie hospodáriť s pôdou a vodnými zdrojmi
- ◆ je potrebné sa zamerať na efektívne hospodárenie so zreteľom na produkčné využitie obhospodarovanej pôdy
- ◆ je potrebné vytvárať a zlepšovať technologický rozvoj poľnohospodárstva, inovovať poľnohospodársku a potravinársku výrobu
- ◆ zaistiť udržanie kultúrnej krajiny ako aj ochrany prírodných hodnôt
- ◆ posilniť slovenský vidiek rozvojom domáceho poľnohospodárstva vo všetkých výrobných oblastiach
- ◆ je nutné, aby sa štát začal konečne zaoberať otázkou potravinovej bezpečnosti obyvateľstva, štát by mal zabezpečiť prísun finančných podpôr do poľnohospodárskeho odvetvia ako to bolo v minulosti
- ◆ podporovať slovenských výrobcov, motivovať ich k súťaživosti
- ◆ je potrebné vypracovať plán na určenie dostatočného množstva potreby potravín pre obyvateľov Slovenskej republiky ako aj zabezpečiť taký trhový systém, ktorý zaistí prostredníctvom rastlinnej a živočíšnej výroby výrobu a dostupnosť komodít našej krajiny
- ◆ zvýšiť zamestnanosť, vytvoriť zárobkové činnosti vo vidieckych i v mestských oblastiach, napríklad v oblastiach spracovania poľnohospodárskych produktov, predovšetkým v malých a stredných podnikoch a tým zlepšiť prístup k potravinám
- ◆ zosúladiť pestovanie obilnín s počtom hospodárskych zvierat
- ◆ optimalizovať vstupy do poľnohospodárstva
- ◆ zlepšiť spoluprácu medzi výskumom a praxou v oblasti poľnohospodárskeho odvetvia

Zoznam použitej literatúry

- [1] ÁRENDÁŠ, M. 2006. Základy makroekonómie. Nitra: Kliment. 2006. s.212 ISBN 80-968851-5-4
- [2] BALÁŽ, I. 1992. Všeobecná hygiena potravín a racionálna výživa. Košice. UVL 1992
- [3] BECVÁŘOVÁ, V. 2004. Zemědělství jako součást světového potravinového hospodářství. In: Proces evropské integrace v zemědělství – příležitost nebo hrozba?: sborník příspěvků z mezinárodní konference. Brno: MZLU. 2004. s. 5-11
- [4] BELEŠOVÁ, S. – KRÍŽOVÁ, S. 2010. Ekonomické aspekty potravinárskeho priemyslu SR In: *Economics of Agriculture*, ISSN 1335-6186, 2/2010 s. 56-66
- [5] BONDI-ANKOMAH, S. 2001. Addressing food insecurity in South Africa. Paper presented at the SARPN conference on Land Reform and Poverty Alleviation in Southern Africa Pretoria. The National Institute for Economic Policy. s. 2 Dostupné na internete: <<http://www.sarpn.org/documents/e0000008/20010605Bonti.pdf>>
- [6] BORECKÁ, S. 2010. Jatočné ošípané - Situačná a výhľadová správa k 31.12.2009. 1. vyd. Bratislava: VÚEPP. 2010. 1/2010 ISSN 1337-4516
- [7] BORECKÁ, S. 2010. Jatočný hovädzí dobytok a jatočné teľatá - Situačná a výhľadová správa k 31.12.2009. 1. vyd. Bratislava: VÚEPP, MP SR. 2010. 1/2010 ISBN 1337-4508
- [8] BREDAHL, E.M - HOLLERAN, E.N - NORTHEN, R.J. 1999. Food Security; Definitions, Dimensions and role in WTO Oslo, NILF, 1999, s.63 ISBN 82-7077-309-3
- [9] CHAN, S.F. (2009). Food safety crisis management plan in Hong Kong. In: *Journal of Food Safety*. [online elektron. časopis] [cit. 2011-03-29] Dostupné na internete: <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1745-4565.2009.00164.x/abstract>> s. 515-767 ISSN 1745-4565
- [10] ĎURIČOVÁ, I. –CHRASTINOVÁ, Z. 2010. Podpora poľnohospodárstva a rozvoja vidieka na Slovensku. In: *Economics of Agriculture*, ISSN 1335-6186, 2/2010 s.3-12
- [11] FRANČÁKOVÁ, H. - ČUBOŇ, J. A KOL. 2010. Hodnotenie poľnohospodárskych produktov. Nitra: SPU. ISBN 978-80-552-0360-7
- [12] GOLIAN, J. 2001. Návody na cvičenia z hygieny potravín. 1. vyd. Nitra: SPU. 2001. s. 152 ISBN 80-7137-829-1

- [13] GERMAN, M. (2009). Potravinová sebestačnosť sa stala nebezpečnou. In: *Polnoinfo*, [online elektronický časopis] [cit. 2011-02-22] Dostupné na internete: <<http://www.polnoinfo.sk/clanok/1371/zo-sveta/zaujímavosti/potravinova-sebestacnost-sa-stala-nebezpecnou/>>
- [14] GREGA, L. 2000. Mimoprodukční funkce zemědělství. In: Zborník vedeckých prác z medzinárodných vedeckých dní 2000. Sekcia Agrárna politika, ekonomika a právo, 2.diel. Nitra: SPU. 2000. s. 248, 254
- [15] GRZNÁR, M. A KOL. 2004. Trh potravín a jeho fungovanie. Bratislava: Ekonóm. 2004. s.214 ISBN 80-225-1754-2
- [16] HABÁNOVÁ, M. 2005. Nutričná epidemiológia. Nitra: SPU v Nitre 2005, 112s. ISBN 80-8069-542-3
- [17] HARAKALOVÁ, Ľ. (2009). Reformy Spoločnej poľnohospodárskej politiky Európskej únie v historickom kontexte. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov*. Bratislava: Ekonóm. 2009. s. 140-151 ISBN: 978-80-225-2838-2 Dostupné na internete: <http://fmv.euba.sk/files/Zbornik_z_doktorskej_konferencie_Virt_2009.pdf>
- [18] HAVRILA, A. 1994. Faktory ovplyvňujúce spotrebu potravín v SR a ČR. In: *Zemědělská ekonomika*, roč. 40, 1994 , č. 3-4, s. 327-336
- [19] JAMBOROVÁ, M. 2010. Hydina a vajcia - Situačná a výhľadová správa k 31. 12. 2009. Bratislava: VÚEPP. 2010. 1/2010 ISSN 1337-4567
- [20] JAMBOROVÁ, M. – MASÁR, I. 2010. Obilniny: Ponuka obilnín v SR. Situačná a výhľadová správa k 31. 12. 2009. Bratislava: VÚEPP. 2010. Dostupné na internete: <<http://www.vuepp.sk/Komodity/r2010/L.polrok/obilie.pdf>> s. 23-24 ISSN 1337-4478
- [21] KEELING-BUHI, L. (2009). Food Insecurity. FAQ. Dostupné na internete: <<http://www.faqs.org/nutrition/Erg-Foo/Food-Insecurity.html>>
- [22] KRÍŽOVÁ, S. 2007. Tvorba databázy príjmov obyvateľstva, výdavkov na spotrebu, spotreby a cien vybraných potravinárskych komodít a faktory ovplyvňujúce spotrebu potravín. Bratislava: VÚEPP. 2007. s. 14 ISBN 978- 80-8058-459-7
- [23] KUBICOVÁ, Ľ. 2010. Trh potravín a príjmová elasticita dopytu. In: *Economics of Agriculture*, ISSN 1335-6186, 1/2010 s. 64-70
- [24] KUZMA, F. – HAVRILA, A. (2002). Vzťah produkcie a cien v potravinárskom priemysle. In: *Ekonomika poľnohospodárstva*, II. 2002. č. 3, s. 9-15
- [25] MLYNEK, J. 2001. Integrovaná živočíšna výroba. Nitra: SPU. 2001. s.1, 21-23 ISBN 80-7137-830- 5

- [26] MRÁZOVÁ, M. 1995. Vývoj spotreby potravín a živín v SR. In: *Výživa a zdravie*, roč. 40, 1995, č. 7, s. 133-135
- [27] OBADI Saleh Mothana. 2010. The Analysis of Determinants of Prices Movement of the Primary Commodities in the International Markets. In: *Journal of Economics*. ISSN 0013-3035, 58/2010, č.10 s. 1055-1070
- [28] PAČUTA, V. A KOL. 2001. Rastlinná výroba. Nitra. SPU. 2001. s.4 ISBN 80-7137-969-7
- [29] PACHINGEROVÁ, M. 2000. Ekonomika výživy. Bratislava: Ekonomická univerzita, 2000, 112s. ISBN 80-225-1316-4
- [30] PAŠKA, Ľ. 2004. Manažment výroby. 3. vyd .Nitra: SPU. 2000. s. 19, 69 ISBN 80-8069-374-9
- [31] PODOLÁK, A. – STEHLO, P. 2001. Agrárna politika. Nitra: SPU. 2001. s. 122 ISBN 80-7139-067-3
- [32] ROVNÝ, P. – NAGYOVÁ, Ľ. (2007). Úloha a postavenie poľnohospodárstva v národnom hospodárstve na Slovensku a v EÚ. In: *Acta Universitatis Bohemiae Meridionales*. České Budějovice: Jihočeská univerzita. 2007. s. 49-54
- [33] SIROTSKÝ, Ľ. a kol. 1996. Analýza súčasného stavu miery sebestačnosti v základných agrárnych komoditách a cesty jej dosiahnutia. In: *Zborník z medzinárodnej konferencie Stratégia potravinovej bezpečnosti Slovenska*, Nitra: Dom techniky ZSVTS, 1996 s. 76-82 ISBN 80-88731-10-0
- [34] SITÁROVÁ, T. 2010. Spotreba potravín v SR rok 2008. Bratislava: ŠÚ SR. 2010. č. 600-0012/2010
- [35] SKOŘEPA, L. A KOL. 2009. Regionální trh potravin. 1. vyd. České Budějovice: Jednota, spotřební družstvo. 2009 s.125 ISBN 978-80-86266-18-3
- [36] ŠAJBIDOROVÁ, V. 2010. Mlieko - Situačná a výhľadová správa k 31.12.2009. 1.vyd. Bratislava: VÚEPP. 2010. 1/2010 ISSN 1337-4486
- [37] ŠTITKOVÁ, O. SEKAVOVÁ, E. – MRHALKOVÁ, I. 2004. Vývoj spotreby potravín a analýza základných faktorů, ktoré ji ovlivňují. Praha. VÚZE, 2004, 57s. ISBN 80-86671-13-5
- [38] TIBENSKÁ, H. 2010. Strukoviny-vývoj ponuky a použitia strukovín v SR v tonách- Situačná a výhľadová správa k 31.12.2009. Bratislava: VÚEPP. 2010. ISBN 978-80-8058-547-1
- [39] TIBENSKÁ, H. 2010. Zemiaky-vývoj plôch a produkcie zemiakov v SR - Situačná a výhľadová správa k 31.12.2009. Bratislava: VÚEPP. 2010. ISSN 1337-4494

- [40] Zákon č. 152/1995 Z. z. v znení neskorších predpisov o potravinách
- [41] Zelené správy za rok 2009. Bratislava: NOI. 2010. ISBN 978-80-89088-95-9
- [42] Zelené správy za rok 2008. Bratislava: NOI. 2009. ISBN 978-80-89088-85-0
- [43] Zelené správy za rok 2007. Bratislava: NOI. 2008. ISBN 978-80-89088-72-0
- [44] ZENTKOVÁ, I. – HOŠKOVÁ, E. 2010. Vplyv potravinovej a agrárnej politiky na trh s potravinami. Nitra: SPU. s. 15 ISBN 978-80-552-0439-0
- [45] ZOBORSKÝ, I. M. 2006. Ekonomika poľnohospodárstva. 1. vyd. SPU. Nitra. s. 15, 53 ISBN 80-8069-758-2